

11 8407-

**GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN KÜÇÜK VE ORTA
ÖLÇEKLİ İŞLETMELER ÜZERİNE
MUHTEMEL ETKİSİ**

Şenay ARSU
(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir-1996

Amacı
Mazda

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GÜMRÜK BİRLİĞİNİN KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ
İŞLETMELER ÜZERİNE MUHTEMEL ETKİSİ

Şenay ARSU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Sevgi GEREK

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Ekim 1996

ESKİŞEHİR

Ekim 1996

ÖZET

1996 yıl başında Avrupa Birliği ile oluşturulan Gümrük Birliği siyasi boyutları kadar ekonomik ve sosyal boyutları ile de ülkemizde kendisini hissettirmektedir. Ülkemizde işletmelerin %98'ini teşkil eden küçük ve orta ölçekli işletmelerin bu gelişmelerden etkilenmesi kaçınılmazdır.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ'lerin) gerek sosyal, gerek ekonomik yönden önemi, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de giderek artmaktadır. Dünya'da küçük ve orta ölçekli işletmeler, özellikle sayılarının çokluğu, ülke çapında istihdama sağladıkları katkı, üretimde azımsanamayacak bir paya sahip olmaları yönünden önem kazanmaktadır.

Avrupa Birliği, 1983 yılını KOBİ yılı ilan etmiştir. Aynı yıl KOBİ'lere yönelik AB eylem programlarını kabul etmiştir. AB, KOBİ'lere geniş bir destek vererek uluslararası piyasalara açılma yolu aramaktadır. Bugün Türk KOBİ'lerinin önünde Gümrük Birliği ile başlayan ve AB ile geniş kapsamlı bir ekonomik işbirliği içeren önemli bir süreç vardır.

Türkiye yıllardır hedeflediği Gümrük Birliği'ne 1.1.1996 yılında girmiş bulunmaktadır. Türkiye açısından AB ile bütünleşme yolunda çok önemli bir adımdır. Gümrük Birliği aslında Türkiye'nin AB'ne katılmasına bir araç olarak düşünölmelidir. Bu çerçevede KOBİ'lere gereken önem ve destek sağlanmalıdır.

ABSTRACT

Customs Unity which was constituted with European Community (EC) at the beginning of 1996, effected Türkiye by its economical and social dimensions as with its political ones. It is unavoidable of Small and Medium Sized Bussineses (SMSB), from this developments, which were forming 98% of all the enterprises of Türkiye.

Also in Türkiye the importance of SMSB getting higher in economical and social ways as in developed and developing countries. SMSB are especially very important because of their number in total enterprises, their contribution to employment and their share in production.

EC declared the year of 1983 as the year of SMSB, at the same year programmes of action for SMSB were accepted. EC searching the way of international markets with its supports to SMSB. There is an important process for Turkish SMSB which began with Customs Unity and economical colloboration in great comprehensive with EC.

Türkiye entered the Customs Unity at the beginning of 1996 which she was aiming for Türkiye to integrate with EC Customs Unity must be thought as a tool of Türkiye's participating to EC and with in this frame, the necessary support and importance must be given to SMSB.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE GENEL BİR BAKIŞ

1. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN TANIM VE KAVRAMI	4
2. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN DÜNYADA TARİHSEL GELİŞİMİ	7
3. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN SINIFLANDIRILMALARINDA KULLANILAN ÖLÇÜLER	9
3.1. Nicelik Yönünden Tanımlama Kriterleri	9
3.2. Nitelik Yönünden Tanımlama Kriterleri	10
4. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN ÇALIŞMA ALANLARI VE TÜRLERİ	11

5. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN KURULUŞ NEDENLERİ VE AMAÇLARI	13
5.1. Kuruluş Nedenleri	13
5.2. Amaçları	14
6. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLEMELERİN ÖZELLİKLERİ...	15
7. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN EKONOMİK SİSTEME KATKILARI	16
8. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN AVANTAJLARI	20
9. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN DEZAVANTAJLARI	21

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

1. TÜRKİYE'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ	23
1.1. Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tanımı	23
1.2. Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tarihsel Gelişimi	27
2. TÜRKİYE'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE YARDIMCI KURUMLAR	33
2.1. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	34
2.2. Türkiye Halk Bankası	35
2.3. Emlakbank	36
2.4. Vakıfbank	37

Amacıdır ki
Merkez Kurum

2.5. KOSGEB	38
2.6. TOSYÖV	39
2.7. SEGEM	40
2.8. TESK	40
3. TÜRKİYE'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN SORUNLARI	41
3.1. Finansman Sorunu	41
3.2. Tedarik Sorunu	42
3.3. İşyeri Sorunu	42
3.4. Pazarlama Sorunları	43
3.5. Mesleki Eğitim Sorunu	43
3.6. Bürokratik Sorunlar	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN DURUMU

1. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER	45
2. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN TANIMI VE ÖLÇÜLERİ	48
2.1. Sosyolojik Ölçüler	48
2.2. Teknik Ölçüler	49
3. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN TANIMLARINDA ESAS ALINAN NİCEL VE NİTEL KRİTERLER	50
3.1. Nicel Kriterler	50

3.2. Nitel Kriterler	50
4. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN SORUNLARI	51
4.1. Mali Sorunlar	51
4.2. İdari Sorunlar	52
4.3. Diğer Sorunlar	53
4.3.1. Standardizasyon	53
4.3.2. Pazarlama	55
5. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE YÖNELİK POLİTİKALAR	56
5.1. Eylem (Action) Planı	56
5.2. KOBİ'ler İçin Sermaye Birikiminin Yaratılması ve Onlara Esnek Yapı Kazandırılması Programı	58
6. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE YÖNELİK DESTEKLEME ÇALIŞMALARI	58
6.1. Avrupa Sosyal Fonu (ESF)	59
6.2. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF)	59
6.3. Avrupa Tarımsal Yön Verme ve Garanti Fonu (EAGGF)	60
6.4. Akdeniz Programları (IMP)	60
6.5. Avrupa Yatırım Bankası (EIB)	60
6.6. Yeni Topluluk Aracı (NCI)	61
6.7. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (ECSC)	61
7. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE YÖNELİK DEVLET YARDIMLARI	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÜMRÜK BİRLİĞİ SÜRECİNDE TÜRKİYE'DEKİ
KOBİ'LERİN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

1. TÜRKİYE'NİN GÜMRÜK BİRLİĞİ'NE GEÇİŞ SÜRECİ	65
2. GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN KOBİ'LER ÜZERİNE MUHTEMEL ETKİLERİ	67
3. GÜMRÜK BİRLİĞİ'NDEN ZORLANACAK SEKTÖRLER	72
3.1. Küçük Ölçekli İşletmeler Açısından	72
3.2. Orta Ölçekli İşletmeler Açısından	73
4. GÜMRÜK BİRLİĞİ SÜRECİNDE KOBİ'LERE YÖNELİK ÇALIŞMALAR	73
5. KOBİ'LERE YÖNELİK MALİ YARDIM VE DESTEKLER	74
5.1. Mali Yardımlar	74
5.2. Toplu Proje Taktiği	75
5.3. Yatırım Teşviki	75
5.4. KOBİ İhracat Kredisi	76
6. KOBİ'LERİN GÜMRÜK BİRLİĞİ'NDEN OLUMSUZ YÖNDE ETKİLENMEMESİ İÇİN ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER	77
SONUÇ VE ÖNERİLER	79
KAYNAKÇA	83

TABLULAR LİSTESİ

Tablo: 1	Bazı Ülkelerde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Ekonomideki Yeri	19
Tablo: 2	Çeşitli Odaların Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Tanımları	26
Tablo: 3	AB’de Yardım Prosedürü	64

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil: 1	İşyerlerinin Büyüklüklerine ve Çalışanların İşyeri Büyüklüğüne Göre Dağılımı	27
Şekil: 2	Gümrük Birliği KOBİ'leri Ne Yönde Etkileyecektir?	68
Şekil: 3	AB Standartları Biliniyor mu, Standartlara Ne Ölçüde Uyulabilecektir? Orta Ölçekli İşyerleri (Ağırlıklı)	69
Şekil: 4	AB Standartları Biliniyor mu, Standartlara Ne Ölçüde Uyulabilecektir? Küçük İşyerleri (Ağırlıklı)	70

GİRİŞ

1970’li yılların ikinci yarısından itibaren dünyada hammadde fiyatları ve petrol fiyatlarındaki artışa bağlı olarak ekonomik krizler yaşanmıştır. Ekonomik krizin etkisiyle büyük işletmeler, üretim ve finansman açısından darboğaza girmişlerdir. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ), yapıları ve ölçekleri itibariyle krize direnç göstermişlerdir. Dünya ekonomisinde köklü değişikliklere yol açan bu durum, KOBİ’lerin XXI. yüzyıl ekonomilerinde etkin ve dinamik işletmeler olacağını göstermiştir.

1990’lı yılların sonlarını yaşamaktayız. KOBİ’lerin öneminin gittikçe arttığını görmekteyiz. Büyük işletmeler üretimlerinin belirli aşamalarında zaman ve maliyetten tasarruf etmek ve rekabet güçlerini artırmak amacıyla yan sanayiden yararlanma yoluna gitmişlerdir. Bu durum KOBİ’lerin gelişimini hazırlamıştır.

Avrupa Birliği ve Türkiye açısından duruma bakıldığında, KOBİ’lerin son 30 yıllık dönem içinde geçirdikleri evreler sonucunda ekonominin temel taşları durumuna geldikleri görülmektedir.

Avrupa Birliği 1983 yılını “KOBİ Yılı” ilan etmiştir. Aynı yıl KOBİ’lere yönelik AB eylem programları kabul edilmiştir. 1980’li yılların sonlarına doğru ekonomilerde globalleşme ve artan rekabet sonucu KOBİ’lerin ticari ve ekonomik işbirliği alanlarında sıkıntıya düşmeleriyle programlar ciddi birer KOBİ politikasına dönüşmüştür.

Avrupa Birliği, KOBİ'lere geniş bir destek vererek uluslararası piyasalara açılma yolu aramaktadır. Bugün Türk KOBİ'lerinin önünde Gümrük Birliği ile başlayan AB ile geniş kapsamlı bir ekonomik işbirliği içeren önemli bir süreç vardır.

Ülkemiz yıllardır hedeflediği Gümrük Birliği'ne 1.1.1996 yılında girmiş bulunmaktadır. Bu Türkiye açısından AB ile bütünleşme yolunda çok önemli bir adımdır. GB aslında Türkiye'nin AB'ne katılmasına bir araç olarak düşünölmelidir. Çünkü Türkiye AB ilişkilerinde nihai amaç Türkiye'nin Avrupa ile siyasal bütünleşmesidir.

GB'nin etkileri kuşkusuz ilk aşamada sanayi sektöründe hissedilecek ve Türk KOBİ'leri yoğun bir rekabet ortamıyla karşı karşıya kalacaktır. Bugün Türkiye'de toplam işletmelerin %98'ini, imalat sanayinin, %99,47'sini KOBİ'ler oluşturmaktadır.

Ülkemizde ekonominin bel kemiğini oluşturan işletmelerin durumu ne olacaktır? GB sürecinde bu işletmelerin korunması için ne gibi tedbir ve önlemler alınacaktır?

Bu ve bunun gibi sorunlardan hareketle bu çalışmada Gümrük Birliği'nin Türkiye'de KOBİ'ler üzerine etkisi incelenecektir. Ancak bu açıklamadan önce küçük ve orta ölçekli işletmelerle ilgili genel bilgiler vermek gerekmektedir. Burada küçük ve orta ölçekli işletmelerin tanımı, dünyadaki tarihsel gelişimi sınıflandırmaları, çalışma alanları, türleri, kuruluş nedenleri, amaçları, özellikleri, ekonomik sisteme katkıları, avantajları ve dezavantajları incelenmiştir.

İkinci bölümde Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin tanımları, tarihsel gelişim, küçük ve orta ölçekli işletmelere yardımcı kuruluşlar ve sorunları verilmektedir.

Üçüncü bölümde Avrupa Birliği'nde küçük ve orta ölçekli işletmeler, tanımı, ölçüleri, sorunları, bunlara yönelik politikalar, destekleme çalışmaları incelenmiştir.

Dördüncü bölümde ise Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne geçiş süreci ele alınıp Gümrük Birliği'nin KOBİ'ler üzerine muhtemel etkileri, zorlanacak sektörler, Gümrük Birliği sürecinde, KOBİ'lere yönelik yapılan çalışmalar, mali yardım ve destekler ve Gümrük Birliği'nden olumsuz yönde etkilenmemesi için alınması gereken tedbirler incelenip, sonuç ve önerilerle çalışma sona ermiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE GENEL BİR BAKIŞ

1. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tanım ve Kavramı

Küçük ve orta ölçekli işletmeler, kişi ve kurumlara göre değişen şekillerde tanımlanmaktadır. Küçük işletme kavramı daha çok nisbi bir büyüklüğü ifade eder. Bu kavramın ifade ettiği büyüklük; sanayileşme düzeyine, pazarın büyüklüğüne, işletmelerin çalışmalarını sürdürdükleri iş kollarına ve kullanılan üretim tekniklerine bağımlı olarak ülkeler arasında değişiklikler göstermektedir. Bazı durumlarda, büyüklük ölçüsü aynı ülkede bölgeler arasında ve iş kollarına göre de değişmektedir.

Esasında işletmelerin küçük, orta ya da büyük ölçekli olduğunu tespit etmek çok kolay değildir.¹ Aralarındaki sınırın belirlenmesi, daha çok gözetilen amaca bağlıdır. İşletme büyüklüğü, etkinlikte bulunduğu üretim koluna göre de değişebilir. Çelik Sanayiinde küçük sayılan bir işletme, giyim sanayiinde oldukça büyük sayılabilen bir işletmeden bir kaç kat büyük olabilir. İşletme büyüklüğü gayri safi ya da net ürün, fiziksel ya da parasal terimler, çalışan işçi sayısı, vb. gibi değişik yollardan ölçülebilir. Büyüklük

¹ Süleyman KARATAŞ. *Sanayileşme Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*, (İstanbul: Veli Yayınları, 1991), s.14-15.

kavramının zamanla da sıkı bir bağlantısı vardır. Ülkelerin ekonomik yapıları hergün değişmekte, bugün küçük sayılan birimler gelişerek orta ya da büyük işletme tanımı içine girmektedirler. Bu nedenle, gelişmekte olan ülkelerde küçük sanayi tanımının sık sık değiştirilmesine gereksinme duymaktadır. Her kuruluş kendi amaçları için değişik tanım kullanmaktadır.²

Son yıllarda dünyada OECD tarafından yapılan sınıflandırmanın kullanıldığını görmekteyiz. OECD bünyesinde, dolayısıyla Avrupa Topluluğu'nda son yıllarda uygulanan bu sınıflandırmaya göre "20" işçiye kadar istihdama sahip kuruluşlar "küçük ölçekli", "20-99" arasında işgücü çalıştıranlar "orta ölçekli" işletmeler olarak tanımlanmıştır.³

AT'nin, son zamanlarda OECD tarafından yapılan sınıflandırmayı gözönünde bulundurarak bir çalışma içine girmesinin en önemli nedeni, üye ülkeler ile diğer OECD ülkeleri arasında, bu alanda bir karşılaştırma imkanının oluşturulmak istenmesidir. Bu çalışmada da OECD tarafından yapılan tanımlama kullanılacaktır. Bazı ülkelerdeki KOBİ tanımları aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.⁴

Japonya'da 1982 istatistiklerine göre ülke genelinde işletme sayısı itibariyle küçük ve orta ölçekli işletmelerin payı %99.4 istihdam içindeki payı ise %81.4'tür. Burada küçük sanayi işletmelerin tanımı genelde çalışan sayısı ve sermaye miktarına göre yapılmaktadır.

Bu sınıflandırmada "Küçük İşletme" ilk kategori ve küçük ve orta ölçekli işletmeler içinde nispeten daha büyük işyerini kapsayan kavramdır. Buna göre; İmalat ve Madencilik Sektöründe; 300'den az kişi çalışan ve 100

² Tenay KOPARAL. **Türkiye'nin Kalkınmasında Küçük Sanayinin Önemi ve Katkısı**, (Ankara: Özyurt Matbaası, 1977), s.35-36.

³ İsmail BULMUŞ-Ertan OKTAY-Mete TÖRÜNER. **Küçük Sanayi İşletmelerimizin Konumu, Önemi ve AT'a Girerken Karşılaşılabilecek Sorunlar ile Çözüm Yolları**, (Ankara: MPM Yayınları, 1990), s.16.

⁴ İktisadi Kalkınma Vakfı, **AET'de Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler ve Türkiye**, Mayıs, 1988, s.5.

milyon Japon Yeninden fazla sermayesi olmayan, Perakende Ticaret ve Hizmet Sektöründe; 50'den az kişi çalışan ve 10 milyon Japon Yeninden fazla sermayesi olmayan işyerleri “Küçük İşletme” sayılmaktadır. İkinci kategori ise “Taşeron Firmalar” ya da işletmelerdir.

Üçüncü grup Küçük ve Orta ölçekli işletmeler ise “Küçük İşletme”lerdir. İmalat ve madencilikte 20'den az çalışanı ve ticaret ile hizmet sektöründe 5'ten az çalışanı olan işyerleri “Küçük Ölçekli İşletmeler” olarak tanımlanmaktadır.

Son grup olarak çok küçük işletmeler tanımlanmaktadır. Buna göre, imalat ve madencilik gibi sektörlerde 5'ten az ticaret ve hizmetlerde 2'den az kişi çalıştıran kişi veya kuruluşlar “Çok Küçük Ölçekli” işletmelerdir.⁵

Federal Almanya'da ise, imalat işkolunda bir küçük işletme en fazla 50 kişiyi istihdam etmekte ve cirosu 2 milyon DM'ı geçmemektedir. Orta boy bir işletmenin ise istihdamı 50-499 kişi olmakta ve iş hacmide 2-25 milyon DM arasında bulunmaktadır. Küçük esnaf ve hizmet sektörü bakımından ise küçük işletme sınıflamasına 2 kişiden fazla çalıştırmayan ve cirosu 100.000 DM'ı aşmayanlar girmektedir. Bu alandaki ortaboy bir işletmenin istihdamı ise 3-49 kişi ve cirosuyla 100.000-200.000 DM arasında olmaktadır.

Danimarka'da KOBİ'nin yasal bir tanımlaması yapılmamakla beraber bazı hukuk metinlerinde 6-20 işçi çalıştıran bir işletme küçük, 21-75 işçi çalıştıranlar ise orta boy olarak tanımlanmaktadır.

İtalya'da da genel bir hukuki tanım yapılmamakla beraber yürürlükte olan bazı finansman yasaları bir takım parametreler ortaya koymuşlardır. En çok 500 işçi ve 3 milyar Lirelik yatırılmış sermayeye sahip olanlar KOBİ olarak tanımlanmışlardır.

⁵ BULMUŞ ve diğerleri, a.g.k., s.22-23.

İrlanda'da ise resmi kuruluşlar, 50-80 veya 100 işçilik ve 400.000 Sterlinglek bir sınır getirerek, KOBİ üzerine yapılan çalışmalarını bu çerçevede ele almaktadırlar.

Lüksemburg'da ise bu işletmeler için ne bir yasal tanımlama vardır ve ne de sayısal ölçütler kullanılmaktadır. İngiltere ve Hollanda'da bu alanda diğer ülkelerde olduğu gibi bir sınıflama yoktur. Hollanda'da 25 veya 100 kişilik sınırlarla, 7.500.000 Florinlik ciro kaydı bazı yasalarla getirilmekle beraber, İngiltere'de hiçbir resmi tanımlama yapılmamakta ve genellikle sanayi sektörü için 200 işçilik, inşaat sektörü içinde 25 kişilik sınır kullanılmaktadır.⁶

ABD'de imalatçı bir firmanın personel sayısı 250 ve daha az ise, o takdirde küçük firma sayılmakta, personel sayısı 1000'i aşan firmalar ise büyük firma olarak kabul edilmektedir. Bir firmanın istihdam ettiği personel sayısı 250-1000 arasında ise, bu durumda sözkonusu firmanın faaliyet gösterdiği sektörün büyüklük standardı gözönüne alınarak, büyük ya da küçük firma kategorisine sokulmaktadır. Toptan ticaret alanında tipik küçük işletme için belirlenen yıllık 5 milyon dolarlık net satıştır. Ancak belirli işler için bu tavan, yıllık 2 milyon Dolara kadar düşebilmektedir.⁷

2. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN DÜNYADAKİ TARİHSEL GELİŞİMİ

Dünyada ekonomik politikalar uygulanırken, ülke kalkınmasının lokomotifini olarak, genellikle sanayi sektörü benimsenmiştir. Sanayi devrimi sonrasında ihtisaslaşmanın yaygınlaşması, ürün çeşitlerinin artması, hızla büyüyen iç pazar olanaklarının yanısıra dışpazarında önem kazanması,

⁶ İktisadi Kalkınma Vakfı. AET'de Küçük ve Orta Büyüklükteki..., s.5-6.

⁷ Atilla BAĞRIAÇIK. Dışa Açılma Sürecinde Küçük ve Orta Boy Firmalar, (İstanbul: 1989). s.27-28.

dünyanın çeşitli ülkelerinde büyük ölçekli sanayi işletmelerinin kurulmasına yol açmıştır. Sanayi devrimi ile meydana gelen bu gelişmeler sonucu ortaya çıkan büyük sanayi işletmelerinin önemli bir bölümü başlangıçta küçük işletme olarak kurulmuşlar; teknolojiye, iç ve dış pazarlarda meydana gelen gelişmelere paralel olarak hızla büyümüşlerdir. Bu gelişme döneminde itici gücü oluşturan büyük işletmelerin yanısıra küçük ve orta ölçekli işletmeler sistemde daima varolmuşlardır.⁸

1970'li yıllara kadar üretim ve istihdamda tartışmasız üstünlük sağlayan büyük ölçekli işletmeler zaman içinde değişen ekonomik, sosyal ve teknolojik koşullara uyum sağlamakta güçlük çekmeye başlamışlardır.⁹ Ancak bu dönemde küçük ve orta ölçekli işletmeler yaşanan ekonomik krize rağmen kendilerini kolayca toparlamışlar ekonomik yapılarıdaki boşlukları doldurmada büyük beceri göstermişlerdir. Çünkü bu işletmeler daha fazla vasıfsız eleman daha az uzman elemanla çalışmıştır ve makineleşmenin gerektiği sektörlerde rasyonel bir üretim programı uygulayabilmişlerdir.¹⁰

1980'li yıllarda hız kazanan ve giderek daha önemli boyutlara ulaşan teknik ve ekonomik gelişmeler, toplumlarda önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Sanayi toplumu yapısı yerini bilgi toplumu yapısına terk etmiştir.¹¹

Böyle bir mekanizmanın kurulmasının ve etkin işleminin temel taşları ise küçük ve orta ölçekli işletmeler olacaktır. Çünkü;

1-Evrenselleşen piyasa ekonomisinin temeli olan rekabetin yerleşmesi ve sürdürülmesi, küçük ve orta ölçekli işletmelerin varlığına bağlıdır.

2-Küçük ve orta ölçekli işletmeler teknolojik gelişmenin ana kaynağıdır.

⁸ TOBB, **Orta ve Küçük İşletmeler Kurulu Raporu**, (Ankara: 1993), s.9.

⁹ Neşe ALGAN. **Küçük ve Orta Ölçekli (KOBİ) Sanayi İşletmelerinde Etkinlik Verimlilik ve Kârlılık Açısından Bir Değerleme**, (MPM Yayın Organı, 1994), Sayı:3, s.15.

¹⁰ BULMUŞ ve diğerleri, **a.g.k.**, s.19.

¹¹ TOOB, **Küçük ve Orta...**, s.9.

3-Küçük ve orta ölçekli işletmeler daha yenilikçidir. Değişme ve yenilikleri hemen uygulamaya koyma esnekliğine sahiptirler.

4-Bilişim çağının teknolojik gelişmeleri sonucu ölçek ekonomisine dayalı yığın üretim sistemleri çağını doldurmuş ve yerini farklılaşan özel ihtiyaçları karşılayacak, pek çok farklı ürünü üretebilme yeteneğine sahip “esnek üretim sistemlerine” bırakmaktadır.

5-Yeni ve yaratıcı fikirlerin gelişimini tüm toplum kesimlerini kapsayacak biçimde yaygınlaştırmanın en etkili yolu, fırsat eşitliğini, tüm ekonomik birimlere yaratmaktır. Toplumun tüm kesimlerini kapsayan, coğrafik olarak her yere yayılmış ve tüm ekonomik üretim birimlerinin genelde %97’den fazlasını oluşturan ekonomik birimler küçük ve orta ölçekli işletmelerdir.¹²

3. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN SINIFLANDIRMALARINDA KULLANILAN ÖLÇÜLER

İşletmelerin büyüklükleri arasındaki sınırlar çeşitli ölçülere göre belirlenebilir. Bu ölçüleri niteliksel ve niceliksel olarak ikiye ayırabiliriz. Niceliksel standartların incelenmesi bize küçük işletmeler hakkında bir fikir verebilir ve küçük işletmeleri incelerken bu ölçüler pratik olmaları yönünden değerlendirilir.

3.1. Nicelik Yönünden Tanımlama Kriterleri

İşletmelerin büyüklüğünün nicelik olarak belirlenmesinde türlü ölçülerden yararlanır. Bunların başlıcaları şunlardır:

1-Çalışanların sayısı

¹² Halil SARIASLAN. Orta ve Küçük Ölçekli İşletmelerin Finansal Sorunları, Çözüm İçin Bir Finansal Paket Önerisi, (TOBB Yayınları, 1994), s.9-10.

- 2-Belirli bir süre içinde ödenen ücret ve aylıkların toplamı
- 3-Belirli bir süre içinde harcanan hammadde miktarı
- 4-Belirli bir süre içinde harcanan enerji miktarı
- 5-Belirli bir süre içinde yapılan satış miktarı
- 6-Sermaye miktarı
- 7-Kullanılan makina ve tezgahların sayısı veya gücü
- 8-İşlenen veya yararlanılan toprağın genişliği.
- 9-Yerlerin sığdırma hacmi (oylumu), biçiminde özetlenebilir.¹³

Kimi araştırmacılar tarafından “teknik ölçüler” biçiminde tanımlanan niceliksel ölçüler içerisinde, en kolay saptanabileni olması nedeniyle, çalıştırılan işçi sayısı en çok kullanılan kriterdir.¹⁴ Bununla birlikte iplik fabrikalarında iş sayısı, çimento fabrikalarında döner fırın sayısı, enerji santrallerinde beygir gücü, tiyatro, sinema ve otellerde yerlerin sığdırma hacmi (koltuk ve yatak sayısı) ve tarım işletmelerinde toprağın genişliği büyüklük ölçüsü olarak alınabilir.¹⁵

3.2. Nitelik Yönünden Tanımlama Kriterleri

Küçük işletmelerin en büyük özellikleri niteliksel yönleridir. Genelde aşağıda sıralanan dört niteliksel özellikten en az iki veya daha fazlasını içeren işletmeler küçük işletme olarak kabul edilmektedir.¹⁶

1-Bağımsız yönetim (genellikle işletmenin yöneticisi aynı zamanda işletmenin sahibidir.)

¹³ Şan ÖZ-ALP. **Küçük İşletmeler**, (Eskişehir EİTİA Yayını, 1971), s.38-39.

¹⁴ Oktay ALPUGAN. **Küçük İşletmeler, Kavramı, Kuruluşu ve Yönetimi**, (Trabzon: 1988), s.2.

¹⁵ ÖZ-ALP, **a.g.k.**, s.39.

¹⁶ Ali CEYLAN. **Küçük İşletmelerin Finansal Yönetim ve Bursa Bölgesinde Bir Uygulama**, (Bursa: BİTİA Yayını, 1982), s.5.

2-İşletmenin çalışmalarını yöresel olarak sürdürmesi.

3-İşletmenin çalışmalarını sürdürdüğü işkolu içerisinde küçük bir yere sahip bulunması.

4-İşletme kapitalinin tümünün veya büyük bir bölümünün işletme sahibine ilişkin olması.¹⁷

Bu ölçüler küçük işletmeleri büyük işletmelerden nitelik yönünden ayırmaktadır.

4. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN ÇALIŞMA ALANLARI VE TÜRLERİ

Her ülkede değişik türlerde birçok büyük ve küçük işletme ekonomik sistem içerisinde çalışmalarını sürdürürler.

Ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarının özelliklerine bağlı olarak işletmelerin türleri ve çalışma alanları farklılıklar gösterir. Bunun için tüm ülkeler açısından geçerli olabilecek kesin bir sınıflamaya gidilmesi olanağı yoktur.

En genel biçimiyle ele alındığında küçük ve orta ölçekli işletmelerin çalışma alanları;

1-Ticaret Sektörü

2-Üretim Sektörü

3-Hizmet Sektörü

olmak üzere 3 temel grup altında incelenebilmektedir.

1-Ticaret sektöründe yer alan işletmeler esas olarak ekonomik malların el değişimiyle ilgilenen işletmelerdir. Bu sektördeki işletmeler, ekonomik malların toptan ve perakende satışı, malların depolanması, ulaşım, malların el değişimine ilişkin sigorta ve finansman işleri ve bu gibi başka konularla ilgilenirler.¹⁸

¹⁷ CEYLAN, a.g.k., s.5.

¹⁸ ALPUGAN, a.g.k., s.23.

2-Üretim, temel hammaddelerin, yarı mamullerin veya mamullerin toplumun gereksinme duyduğu ve istemde bulunduğu mamullere dönüştürülmesi işlemidir. Üretimin amacı kişilerin isteklerini doyumaktır ve üretim işletmeleri bu amaca yönelik çalışmalarda bulunurlar.¹⁹

3-Hizmet sektöründe çalışmalarını sürdüren işletmeler yüzlerce hizmeti, tüketicilere, başka işletmelere, kamu kuruluşlarına ve kazanç amacı gütmeyen işletmelere sunarlar. Hizmetlerin çoğunluğu kişisel hizmetler niteliğindedir. Ör. otel, restoran, kuru temizleme, avukatlık, sağlık hizmetleri gibi.²⁰

Küçük ve orta ölçekli işletmeler türlerine göre çok fazla gruba ayrılabilir.

1948 yılında Birleşmiş Milletler Ekonomik Komisyonu tarafından bütün ekonomik faaliyetleri içine alan “Uluslararası Standart Sanayi Tasnifi ve İndeksleri” hazırlanmıştır. Geniş araştırmalar ve hemen her ülkede önem taşıyan ekonomik faaliyet kollarını temsil eden kuruluşların yardımıyla bu sanayi sınıflamaları tespit edilmiştir. Bu sınıflamada;

- 1-Tarım, ormancılık, avcılık ve balıkçılık
- 2-Madencilik ve taş ocakçılığı
- 3-İmalat sanayii
- 4-İnşaat
- 5-Elektrik, havagazı ve sağlık hizmetleri
- 6-Ticaret
- 7-Ulaştırma
- 8-Hizmetler
- 9-İyi tanımlanamayan faaliyetler.

Bu dokuz sektörün her bir bölümü için ayrıca 10 bölüm ayrılmıştır.²¹

¹⁹ ALPUGAN, a.g.k., s.24.

²⁰ a.g.k., s.27.

²¹ ÖZ-ALP, a.g.k., s.57.

Bu kadar fazla küçük işletme türünün olması, konunun önemini arttırdığı gibi gerekli yardımın yapılabilmesi için sektörlere göre gruplandırılmalarını zorunlu kılmaktadır. Konuya ülke ekonomisine katkıları oranında finansal yardım yapılması görüşü açısından bakıldığında, ayırımın önemi daha da belirginleşmektedir.²²

5. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN KURULUŞ NEDENLERİ VE AMAÇLARI

5.1. Kuruluş Nedeni

Bir insanın bir işletme kurup çalıştırmaya başlamasının türlü nedenleri vardır. Bu nedenleri şöyle sıralayabiliriz:²³

- Topluma faydalı işler yapma, sosyal saygınlık kazanma
- Bağımsız bir iş kurma ve yönetme
- Miras ve değişik olanaklarla elde edilen varlıkların değerlendirilmesi
- Politik veya ekonomik bir düşüncenin işlenmesi
- Başka iş yapma imkanlarının olmaması
- Belirli sektörde öncülük ve önderlik etme.

Yukarıda açıklamaya çalışılan nedenler, belli başlı küçük işletme kurma nedenleridir. Bunların dışında bazı nedenlerinde olabileceği söylenebilir. Bu ayrıntılara girmeksizin bir genelleme yapmak gerekirse; küçük girişimci, işe sermayesini, enerjisini ve fikirlerini bağlayan buna karşılık işten kâr ve kişisel doyum gibi bekleyişleri olan kişidir şeklinde tanımlanabilir.²⁴

²² CEYLAN, a.g.k., s.7.

²³ Halil CAN-Doğan TUNCER-Doğan Yaşar AYHAN. **Genel İşletmecilik Bilgileri**, (Adım Yayıncılık, 1991), s.51.

²⁴ CEYLAN, a.g.k., s.9.

5.2. Amaçları

İşletmelerin kuruluşunda temelde hangi güdülerin bulunduğunu ortaya koymak işletme amaçlarını belirlemenin başlangıç noktasıdır.²⁵

İşletmelerin genel amaçları, onların varolma nedenlerini açıklar. Bu amaçlarda genellikle, işletme kurucusu ve sahiplerinin saptadıkları genel nitelikli kuruluş ve faaliyet amaçları ile özel nitelikli bazı amaçlardır.

İşletmelerin başlıca genel amaçları şunlardır.

1-Kâr (uzun sürede) elde etmek

2-Topluma hizmet etmek

3-İşletmenin yaşamını sürekli kılmak.

İşletmelerin amaçları içinde belkide en önemlisi “kâr elde etmek amacı” olarak karşımıza çıkar. Genellikle özel sermaye işletmelerinin herhangi bir sektörde kurularak çalışmaya başlaması veya başlamaması, belirli bir mal veya hizmet türünü üretip üretmemesi, sonuçta elde edilecek kârın bir işlevi olacaktır.

Özellikle kapitalist ekonomik kuralların geçerli olduğu bir sistemde, bir işletme kurucu ve ortaklarının ilk planda dikkate alacakları konu, elde edecekleri kazanç olmakta, dolayısıyla kâr, işletme için neden-sonuç olmaktadır.²⁶

Topluma hizmetin temel amaç olduğunu savunanlara göre bir işletme insanların istedikleri malları ve hizmetleri sağlıyorsa ve bunu akla uygun ölçüde bir verimlilikle yapıyorsa uzun sürede kâr ve işletmenin yaşamının sürekliliği kendiliğinden bunu izleyecektir. Bazı görüşlere göre işletmenin yaşamını sürekli kılmamanın temel amaç olduğuna inanılmakta ve topluma hizmet etmeyen bir işletmenin yaşamayacağı belirtilmektedir.²⁷

²⁵ Rıdvan KARALAR. *İşletme Temel Bilgiler-İşlevler*, (Eskişehir, 1995), s.55.

²⁶ CAN ve diğerleri, *a.g.k.*, s.21-22.

²⁷ İlhan CEMALCILAR-Doğan BAYAR-İnal C. AŞKUN-Şan ÖZ-ALP. *İşletmecilik Bilgisi*, (Eskişehir: 1989), s.11.

İşletmenin özel amaçlarını ise şu şekilde sıralayabiliriz:²⁸

-Sürekli olarak tüketicilere daha iyi kaliteli mal veya hizmet sunmak, ya da ucuza mal edip ucuza satmak: Bu tür faaliyetler kâr elde etmek için çok önemlidir. Bu sonuç bir tarafa bırakılırsa daha iyi mal veya daha iyi hizmet gerçekten istenen bir başarıdır.

-İşletmede çalışanlara iyi ücret ödemek: İşletmenin iyi ücret ödeme yeteneği olup olmadığını gözönüne almaksızın bu amaca yönelmek işletmeyi iflasa sürükleyebilir. Bazı yöneticiler yalnız insancıl nedenlerle işletmelerdeki görevlilere iyi ücret ödemekten hoşlanırlar.

-Topluma veya devlete hizmet: Hizmet, toplumun bazı özel isteklerini doyurma biçiminde olur veya harp araçları imali yolunda devlete hizmet olabilir.

-İşletmede çalışmayı (istihdam) sürekli kılmak: Bu kuşkusuz işgören bakımından istenen bir durumdur. Ayrıca, işletme masrafının azalmasına da neden olur. Görevlileri sık sık değiştirmek, eğitmek, işe alıştırmak oldukça pahalıya mal olabilir.

6. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN ÖZELLİKLERİ

Yalnız küçük işletmelerde görülen ve büyük işletmelere kıyasla bir üstünlük sağlayan belirli bazı özellikler vardır. Bunları üç ana grupta toplamak mümkündür.²⁹

- 1-Bağımsız olmak (dışarıdan kontrol edilmemek)
- 2-Teşebbüs niteliği
- 3-Kişisel ilişkiler.

²⁸ CEMALCILAR ve diğerleri, **a.g.k.**, s.13.

²⁹ ÖZ-ALP, **a.g.k.**, s.61.

1-Bağımsız Olmak: Küçük işletmelerin çoğunlukla, aile bireylerinden, işletmenin finansman ortaklarından veya işletmeye kredi veren kuruluşlardan gelen dolaylı bir kontrol vardır. Büyük işletmelerdeki gibi yöneticilerden, işletme sahiplerinden hissedarlarından veya ana kuruluştan gelen direkt bir kontrol mevcut değildir. Bu durum, küçük işletmelerin en önemli niteliğidir denebilir. Bağımsız olmak, arzulanan bir olgudur. Küçük işletmeler kişilere bu olanağı sağlarlar.

2-Teşebbüs Niteliği: Bağımsız çalışma arzusu ve bunu gerçekleştirmek amacıyla kurulan her küçük işletme teşebbüsün belli niteliklerini taşır. Bilindiği üzere; bir teşebbüsün kurulabilmesi öncelikle bir girişimin olmasını gerektirir. Kimi durumlarda kişiler yapacak başka işleri olmadığından ya da başkalarının yanında çalışma olanaklarını elde edemediklerinden kendi işlerini kurarlarsa da, çoğu durumda bağımsız çalışmak ve kendi işinin sahibi olmak kişilerdeki girişimcilik arzusuyla ortaya çıkar.

3-Kişisel İlişkiler: Küçük işletme girişimcilerinin büyük bir çoğunluğunun personeli ve müşteriyle olan ilişkileri, işçi-işveren, müşteri-işletme sahibi ilişkilerinin çok ötesindedir. Onlar müşterilerinin çoğunu kişisel olarak tanımalarının yanısıra, işletmede çalışan tüm personeli de yakından tanırlar. İşletme sahibinin çoğu müşterileri ve personeli ile olan ilişkileri resmi olmayan biçimde oluşur ve yürütülür. Bu ilişkiler çoğu zaman, iş ilişkilerinden de öteye kişisel ilişkilere dayanır.³⁰

7. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN EKONOMİK SİSTEME KATKILARI

Küçük işletmeler gelişmiş veya gelişmekte olan her ülkenin ekonomik kalkınmasında önemli bir yere sahiptirler. Sanayileşmiş ülkelerde toplam

³⁰ ALPUGAN, a.g.k., s.8.

sanayinin %80-90'ını küçük sanayiler oluşturmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise bu oran daha da yüksekleredir.

Bu işletmelerin ülke ekonomisinin önemli bir kesimini oluşturmasının yanında ülkenin daha gelişmiş hale gelebilmesi bakımından sağlayabileceği katkıları şöyle özetleyebiliriz:³¹

Küçük ve orta ölçekli işletmeler yalnızca büyük işletmelerin ürettiği aynı mal ve hizmetleri üretip onları rekabetçi ortama çekerek ekonomiye canlılık kazandıran firmaların değil aynı zamanda büyük işletmelerin kullandıkları mamul ve yarı mamul girdileri üreterek onların girişiminde tamamlar. Böylece ekonomide bir “yan sanayi” oluşturarak büyük işletmelerle bir ortak yaşam kurarlar. KOBİ’ler ekonomik kalkınmaya bir yandan kendi başlarına büyüklerle rekabet içinde nihai ürün veya hizmet üreterek katkıda bulunurken, diğer yandan da büyük işletmeleri tamamlayarak birlikte katkıda bulunurlar.³²

KOBİ’ler gelir dağılımını olumlu yönde etkileyerek sermayenin büyük sanayi kuruluşlarında ve az kişinin elinde toplanmasını önlediği gibi toplumda gelirin gerek fonksiyonel gerekse bölgesel düzeyde dağılımını olumlu yönde etkiler. Aynı zamanda özel tasarrufların da yatırıma dönüşmesinde etkin bir role sahiptirler.

Eğitim politikasına da olumlu yönde katkıda bulunmaktadırlar. KOBİ’ler teknik eğitimden geçmemiş, işgücü istihdam edebildiklerinden, bu işyerleri mesleki ve teknik öğretim sağlayan kurum özelliğine sahip olup büyük ve diğer işyerleri için gerekli olan nitelikli işgücü yetiştirilme görevini üstlenmiş durumdadırlar. Bu şekilde gerek ülke bütçesi ve gerekse diğer işyerleri teknik eğitim amacıyla daha az harcama yapmaktadırlar.

³¹ Kemalettin CONKAR. **Kalkınmanın Gerçekleştirilmesinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Önemi ve Söz konusu İşletmelerin Büyük İşletmelere Dönüştürülmesine Yönelik Bazı Kamusal Destekler**, (A.Ü. Afyon İİBF Yıllığı, 1990), s.48.

³² SARIASLAN, a.g.k., s.22.

KOBİ'lerin yenilik yaratma potansiyelleri büyüklere kıyasla daha yüksektir. Ölçek büyüklüklerine göre yeni teknoloji kullanımında farklılıklar olmasına rağmen birbirlerini tamamlayıcı rol oynayarak ülke ekonomisine teknolojik ve yenilikçi katkılarda bulunurlar. Aynı zamanda KOBİ'ler aynı parasal harcama ile büyüklüklere göre daha fazla teknik yeniliklerde bulunabilmektedirler. Kısa sürede pazarlanabilir nitelikteki yeniliklerin az kişi ile yapılarak tüketiciye ulaştırabilme imkanı sözkonusudur. Bununla birlikte ortaya koydukları yeniliklerin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için yenilikleri büyük işletmelere sunarak karşılıklı ilişki için çalışabilmektedirler.³³

Yapıları, büyüklükleri ne olursa olsun küçük ve orta ölçekli işletmeler, her ekonominin can damarlarını oluşturan temel bileşendir ve aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi her ekonomide büyük yeri ve ağırlığı vardır.³⁴

³³ ALGAN, a.g.k., s.19.

³⁴ SARIASLAN, a.g.k., s.23.

Tablo: 1
Bazı Ülkelerde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Ekonomideki Yeri

Ülkeler	Tüm İşletmeler İçindeki Yeri	Toplam İstihdam İçindeki Yeri	Toplam Yatırım İçindeki Payı	Katma Değer İçindeki Payı	Toplam İhraç İçindeki Payı	Toplam Krediden Aldığı Payı
ABD	97,2	58	38	43	32	24.7
Almanya	99	64	44	49	31	*
Japonya	99.4	81.4	40	52	38	50
İngiltere	96	36	29.5	25	22	27
Fransa	99	67	45	54	26	29
İtalya	98	83	52	47	*	*
Hollanda	98	57	45	32	38	*
Hindistan	98.6	63	27.8	50	40	15.3
G.Kore	98.8	59	35	35	20	47
Tayland	98	64	*	47	50	*
Singapur	97	44	27	43	10	27

* Bilgi Yok

Kaynak: SARIASLAN,a.g.k., s.24.

Tabloda görüldüğü gibi tüm ülkelerde küçük ve orta ölçekli işletmelerin toplam işletmeler içindeki oranı %96'dan fazladır. Almanya, Fransa ve Japonya'da bu oran %99'dur. Ayrıca tüm ülkelerde küçük ve orta ölçekli işletmeler istihdam için önemli bir yer oluşturmaktadır. Japonya ve İtalya'da

istihdamın %80'den fazlasını bu işletmeler sağlamaktadır. Tabloda da görüldüğü gibi bu işletmelerin toplam yatırım, yaratılan katma değer ve gerçekleştirilen ihracat içinde de önemleri oldukça büyüktür.³⁵

8. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN AVANTAJLARI

Sağlıklı bir yapıya sahip küçük ve orta boy işletmeler, her ekonomi için vazgeçilmez unsurdur. Bu işletmeler özellikle büyük işletmeler karşısında kuvvetli yönlerini ve sonuçta ülke ekonomisi için önemli yararlarını aşağıda olduğu gibi sıralayabiliriz.³⁶

Özellikle bu işletmeler 2 önemli avantaja sahiptirler:

1-Büyüklerle oranla müşteriyle ve işletmenin personeliyle daha yakın ilişkiler içinde bulunmaları,

2-Üretim pazarlama ve hizmet konularında büyüklerle oranla daha çok esnekliğe sahip olmalarıdır.

Bunların yanısıra, küçük işletmeler doğal avantajlara sahip bulunurlar.³⁷

a-Fazla bir sermayeye gereksinme duyulmadan yeni bir fikir veya buluşa karşı pazarın tepkisinin bilinmesinin zorunlu olması durumunda.

b-Yönetimde çok yakın bir denetime gereksinme duyulması durumunda.

c-Üretilen mal veya hizmetin pazarının sınırlı olması ya da sınırlı olmasının arzu edilmesi durumunda.

d-Üretilen mal veya hizmete olan talebin asıl olarak yöresel olması durumunda.

e-Kolaylıkla bozulabilir materyal veya malların üretiminin veya malların üretimini veya pazarlamasının gerçekleştirildiği durumlarda.

³⁵ SARIASLAN, a.g.k., s.24.

³⁶ BAĞRIAÇIK, a.g.k., s.13.

³⁷ ALPUGAN, a.g.k., s.31.

f-Talepte veya modada meydana gelen sık değişmelerin işkolunun karakteristiğini oluşturması durumunda.

g-Yüksek ulaşım giderlerinin maliyeti önemli ölçülerde etkilediği durumlarda.

h-Personel ile yakın ilişkilerin gerekli olması durumunda.

i-Tüketicilerin gerektiğinde kolaylıkla ulaşabilecekleri mal veya hizmetlerin pazarlanması durumunda (Ör; eczane, bakkal gibi).

9. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN DEZAVANTAJLARI

Küçük sanayi işlemlerinin ekonomi içinde avantajları yanında dezavantajları da vardır. Bu dezavantajları giderdikçe küçük işlemlerinin ekonomiye olan katkıları da artar. Önce özsermaye yetersizliği nedeniyle finansman sıkıntısı çekebilir. Bu sıkıntıyı gidermek için sermaye piyasasından kaynak temin edemeyen küçük işlemler normal ticari bankalardan ya hiç ya da yetersiz ölçüde kredi temin edebilmektedirler.

Küçük işlemlerinin maliyetlerinin tesbiti yatırım projelerinin ileride muhtemel gelirlerin tahmini gibi hususlar için yeterli nitelikte elemanın bulunmaması ve buna bağlı olarak, sağlıklı, işleyebilir bir hesap işleri muhasebe organizasyonuna sahip olunmamasıdır³⁸.

Küçük girişimcinin aynı zamanda yönetici olması bir sakıncadır. Çünkü girişimci işlemlerle ilgili her sorunu çözmeye çalışacaktır. Oysa her sorun onun uzmanlık sahasına girmeyebilir. Bu nedenle girişimcinin çalışma alanı dışındaki konularda vereceği kararlar en iyi seçeneği vermeyebilir. Öte yandan küçük veya büyük her işlemlenin amacı büyümek ve gelişmektir. Bu amaca ulaşmada

³⁸ KARATAŞ, a.g.k., s.26.

küçük işletme yöneticisinin fiziksel ve yönetsel yeteneği belirli bir noktadan sonra yetersiz kalır.

Küçük işletmelerin kurulmaları genellikle iyi bir pazar araştırmasına dayandırılmaz. Konumluk yerinin yanlış seçilmesi, satışları ve işletmenin kârlılığını etkiler.³⁹

Küçük işletmelerin sorunlarını daha da sıralamak mümkündür. Yer ve zaman şartlarına göre küçük işletmelerin karşılaştıkları sorunların sayıları, nitelikleri ve öncelikleri değişmektedir. Önemli olan bu sorunların tesbiti ve zaman geçirmeden uygun tedbirlerin alınmasıdır⁴⁰.

39 CEYLAN, a.g.k., s.14-15.

40 KARATAŞ, a.g.k., s.26.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

1. TÜRKİYE'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tanımı

Gümrük Birliği'ne girilmesiyle birlikte Türkiye'nin gündemine KOBİ sözcüğü de girmiş oldu. Bunun birinci nedeni Gümrük Birliği ile birlikte KOBİ'lerin öneminin anlaşılmasıydı. Ancak bu sözcüğün yerleşmesindeki en büyük etken, Avrupa Birliği tarafından bu işletmelere verilecek olan büyük miktardaki kredilerdi. Kredilerin nasıl verileceği, kime verileceği tartışılırken kimin KOBİ olup olmadığı tartışması da başladı. Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı (TOSYÖV), bu konuya bir açıklık kazandırabilmek, Türkiye'deki KOBİ'lerin sayısını öğrenebilmek ve en önemlisi de bir “ulusal KOBİ politikası” oluşturabilmek için bir rapor hazırlattı.

Araştırma sırasında Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde hem KOBİ diye tanımlanan işletmelerle, hem de bunlarla ilgili olan kuruluşlarla görüşüldü. Bu çalışma sırasında 30'dan fazla KOBİ tanımının kullanıldığı ortaya çıktı.

Uzun süren bu araştırma sonucunda öncelikle bir KOBİ tanımı yapmanın gerekliliği ortaya çıktı. Araştırmada bunun önemi şu şekilde ifade edilmektedir. “KOBİ konusunda oluşturulacak bir ulusal politika sözkonusuysa, öncelikle “tanım”la ilgili kargaşanın giderilmesi gerekmektedir; oysa her kurumun kendi amaçları doğrultusunda KOBİ tanımı yapması da kaçınılmaz görünmektedir. Sözgelimi, Devlet Planlama Teşkilatı’nın, makro ölçekteki bakış açısıyla, KOBİ tanımının ya da TESK ile TOBB’nin KOBİ tanımlarının birbirine yaklaştırılması çok mümkün gözükmemektedir. Öte yandan, her kurumun kendi amaçları doğrultusunda KOBİ tanımı yapmayı sürdürmesinin de sağlıklı strateji ve politikalar oluşturmanın önünde önemli bir engel oluşturduğu da açıktır.

“Tanım” konusundaki farklılıklar, ister istemez, KOBİ sayısını da etkilemektedir. Türkiye’de faaliyet gösteren KOBİ sayısına ilişkin değerlendirmeler bir milyona, hatta dört milyona kadar ulaşan büyüklük sergilemektedir.

Tanım konusunu çözmeye kalkışan girişimlerin karşısına çıkan başlıca engel ise, “çok küçük”, “küçük”, “orta” ve “büyük” gibi görece durumları yansıtan kavramların sözkonusu olması, ayrıca bu kavramların da, ekonomik yaşamın dinamizmi içinde, zaman ve mekan boyutlarında kolaylıkla değişiklik gösterebilmesidir.

Bazı KOBİ tanımları:

Halk Bankası KOBİ Tanımı

Küçük Ölçekli İşletme: Çalışan sayısı 50’den az makine parkı bilanço değeri azami sınırı 250 milyon TL.

Orta Ölçekli İşletme: Çalışan sayısı 50-99, makine parkı bilanço değeri 250 milyon TL ile 2,5 milyar TL. arasında.

Büyük Ölçekli İşletme: Çalışan sayısı 100 ve daha çok, makine parkı azami sınır 2,5 milyar TL’den yüksek.

Türkiye Vakıflar Bankası KOBİ Tanımı

Dünya Bankası kriterlerine göre, küçük ve orta ölçeğin saptanmasında yeni yatırımlarda bina ve arsa hariç sabit yatırım tutarının küçük ölçeklilerde 800 bin Dolar eşdeğeri TL. veya daha az olması, orta ölçeklilerde ise 4 milyon Doları aşmaması gerekiyor.

DİE KOBİ Tanımı

DİE'nin 1992 yılında ilk kez yaptığı “Küçük ve orta ölçekli imalat sanayii anketinde, özel sektörde imalat sanayiinde, 10-49 kişi çalışan işyerlerini “küçük”, 50-99 kişi çalışan işyerlerini de “orta ölçekli” olarak tanımlamıştır. Ölçüt konusunda DİE'nin de bir arayış içinde olduğunu görüyoruz.

KOSGEB KOBİ Tanımı

1990 yılında 3624 sayılı Kanun ile kurulan KOSGEB'in tanımı kanun içinde de yer almıştır. Bu tanıma göre imalat sanayi sektöründe 1-50 arası işçi çalıştıran sanayi işletmeleri küçük sanayi işletmelerini, 51-150 arası işçi çalıştıran sanayi işletmeleri orta ölçekli sanayi işletmelerini ifade eder.

TOBB'un KOBİ Tanımı

TOBB, DİE'nin 1992 yılından önceki tanımı olan “1-9 kişi çalışan işyerleri” çok küçük ölçekli, “10-40 kişi çalışan işyerleri de küçük ölçekli” tanımına uymakla birlikte Türkiye'deki çeşitli odalar daha farklı tanımlar ortaya koymaktadırlar.

TOSYÖV'ün KOBİ Tanımı

TOSYÖV'ün hedef kitle olarak belirlediği KOBİ kapsamı ise 5-200 işçi çalıştıran işletmeler olarak belirleniyor⁴¹.

KOBİ'lerin büyüklükleri konusunda herkes değişik bir rakam kullanıyor. KOBİ'lerin sayıları ve boyutları konusunda en taze toplu veriler DİE'nin 1994 yılında yayınladığı Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı adlı çalışmada yer alıyor.

⁴¹ **Dünya Gazetesi**, “KOBİ'ler Kimlik Arayışında”, 9 Şubat 1996.

Bu çalışmada yer alan verilere göre 1992 yılı itibariyle Türkiye’de toplam 1.070.990 işyeri bulunduğu saptanmış. Bunlardan yalnızca 2.282 tanesi, yani %0.2’si en az 100 kişi istihdam eden işyerleri. Çalıştırdıkları eleman sayısı 10 ile 99 arasında kalan 23.147 işyerinin toplamdaki oranı da %2.2.

Tablo: 2
Çeşitli Odaların Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Tanımları

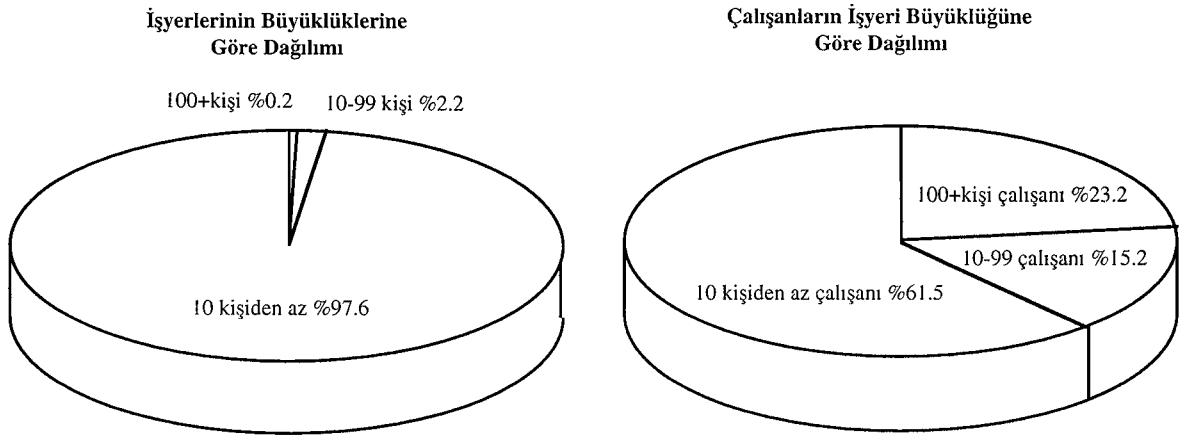
Odalar	Çalışan Sayısı	Makine Parkı Değeri (Milyon TL)
İstanbul Tic.Oda.		
Küçük	$x > 25$	--
Orta	--	--
Ege Böl.San.Oda.		
Küçük	$5 < x < 50$	--
Orta	$50 < x < 199$	--
Ankara San.Oda.		
Küçük	$10 < x < 30$	--
Orta	$30 < x < 299$	--
Sivas San.ve Tic.Oda.		
Küçük	$5 < x < 9$	$20 < x < 50$
Orta	$10 < x < 49$	--
Gaziantep San.ve Tic.Oda.		
Küçük	$1 < x < 9$	$x < 50$
Orta	$10 < x < 100$	$50 < x < 750$
Konya San.Odası		
Küçük	$1 < x < 50$	$x < 150$
Orta	$50 < x < 200$	$150 < x < 500$
Kayseri Tic.Odası		
Küçük	$5 < x < 15$	--
Orta	$15 < x < 50$	--
Kırşehir San.ve Tic.Oda.		
Küçük	$x < 50$	$x < 300$
Orta	$50 < x < 100$	$300 < x < 750$

Kaynak: SARIASLAN, a.g.k., s.17.

Geriye kalan 1.045.561 işyeri yani toplamın %97.6'sı 10 kişiden az eleman çalıştıran “mikro işletmeler” (çok küçük işletmeler)den oluşuyor. Sözkonusu işyerlerinde çalışan 3.539.744 kişiden %61.5'i mikroişletmelerde, %23.2'si ise 100 kişiden fazla eleman çalıştıran işyerlerinde çalışıyor⁴².

Şekil: 1

İşyerlerinin Büyüklüklerine ve Çalışanların İşyeri Büyüklüğüne Göre Dağılımı

1.2. Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tarihsel Gelişimi

Küçük ve orta boy firmaların ülkemizdeki tarihsel gelişimine baktığımızda oldukça köklü bir geçmişinin bulunduğunu görmekteyiz. 13.Yüzyılda Şeyh Mahmut Nasreddin Ahi Evren tarafından kurulan “Ahilik sistemi” bir yandan esnafın mesleki eğitim, sosyal güvenlik gibi hizmetlerini yerine getirirken diğer yandan esnafı “mesleğe atılan ilk adımdan mezara atılan son kürek toprağa kadar” birbirine bağlayan mesleki ve insani ahlak kurallarına dayanan manevi bir birliği temsil ederdi. Ahilik sisteminin en önemli özelliği uygulamakta olduğu kuralların zamanla oluşturulan iş ve hukuk düzenlemelerinde kendisini göstermesi olmuştur. Ahilik daha sonra yerini Loncalık sistemine bırakmıştır. Her iş kolunda kurulmuş birliğe lonca denilirdi. Loncaların en önemli görevi

⁴² Osman ULUGAY. **KOBİ-VİZYON** Milliyet Gazetesi, 19 Temmuz 1996, s.9.

malın cinsini sürekli yüksek tutmak ve standart üretimi sağlamaktır⁴³. Loncalar üyelerinin menfaatlerini korumak için olduğu halde sosyal, dini ve siyasi faaliyetleri olan bir birliktir⁴⁴.

Osmanlı Devletinin siyasi bakımdan gerilemeye başlaması ve sanayileşen Avrupa karşısında gerekli tedbirlerin alınmayışı, iş ve ticaret hayatında etkisini göstermiştir. Padişahların yüzyıllar boyu yabancıların çıkarına verdikleri özel imtiyazlar ve kapitülasyonlar, gümrük vergisi muafiyetleri ve gümrük indirimleri Türk ekonomisinin gerilemesini ve çökmesini hazırlayan sebeplerin başında gelir.

19.yüzyıl boyunca el sanatlarımızın çökmesi ve işsiz kalan esnafın devletten yardım istemesi üzerine 1863 yılında “Islahi Sanayi Komisyonu” kurulmuş ve bu komisyon, sanayii diriltmek için, gümrük resimlerini arttırmak, sergiler düzenlemek, sanayi okulları açmak gibi tedbirleri öngörmüştür. Gümrük vergilerinin konulmasını imtiyaz verilen ülkeler engellemişlerdir. Bununla beraber 19.yüzyılda ve 20.yüzyılın başında tüketim malları dalında ve madencilikte yerli bazı işletmeler kurulabilmiştir. Meşrutiyetten sonra yürürlüğe giren “Teşviki Sanayi Kanunu Muvakkati” de, birbirini kovalayan savaşlar yüzünden, istenilen sonucu vermemiştir⁴⁵.

Loncalar 1912’de çıkartılan bir yasayla ortadan kaldırıldı. İlk yıllarda Cumhuriyet hükümeti loncaları yeniden canlandırarak küçük sanayiye geliştirmeye çalıştı. Bu girişimler başarılı olmamakla birlikte Ticaret ve Sanayi Odaları Yasası (1924) uyarınca kurulan ve esnaflar ile zanaatkarları kapsayan Esnaf Odaları yaygınlık kazandı. 1927’de inşaat dışında kalan tüm sanayi etkinliklerini kapsayan ilk sistemli sanayi sayımı gerçekleştirildi. Cumhuriyet Halk Fırkası’nın 1931’de kabul edilen yeni programın en önemli yanı

⁴³ BAĞRIAÇIK, a.g.k., s.82-83.

⁴⁴ KARATAŞ, a.g.k., s.12.

⁴⁵ ÖZ-ALP, a.g.k., s.13-14.

devletçiliğin sanayileşme politikasının temeli olarak benimsenmesiydi. Programın amaç bölümünde esnaf ve zanaatkarların sorunlarının ve zayıflıklarının giderilmesi, daha güçlü ve güvenceli kılınmaları, bu tür işletmeler için özel kredi kurulmasında yer alıyordu. Dünya Ekonomik Bunalımı'nın şiddetlenmesi Türkiye'nin kamu kesiminin öncülüğünde bir sanayileşme hamlesi başlatılmasına yol açtı. Sanayileşme çabalarının eşgüdümünü sağlayacak ilk sanayi planının hazırlanması sırasında, kurulacak fabrikaların küçük sanayi üzerindeki olası etkileri, özellikle dokuma sektörü bağlamında, gözönünde bulundurulmuştur.

1933'te tüketici kredisi sağlamak amacıyla kurulan Halk Bankası ve Halk Sandıkları kısa sürede küçük işletmelere kredi veren bir kuruma dönüştü. Kooperatifleşmeyi teşvik amacıyla küçük üreticilerin kuracakları kredi kurumlarının Halk Bankası tarafından desteklenmeside öngörülüyordu. Bu dönemde mesleki ve teknik eğitimi geliştirmeye yönelik önemli adımlar atıldı. Devletçilik döneminde küçük sanayiye verilen önemin en iyi göstergesi, 1937'de Küçük Sanatlar Kongresi'nin toplanmasıdır⁴⁶.

1943 yılında, "Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Ticaret Borsası Yasası" da yürürlüğe girerek, bu tip işletmelerin örgütlenmesi hızlandırılmıştır. 1949 yılında ticaret ve sanayi odaları ile esnaf odalarını birbirinden ayırıp esnaf kesiminin bağımsız olarak örgütlenmesini amaçlayan "Esnaf Dernekleri ve Esnaf Birlikleri" yasası çıkarılmıştır.

1950 sonrası izlenen sanayi politikasıyla birlikte oluşan gelişmeler, 1957 yılında "Sanayi Sicili Kanunu" nun yürürlüğe girmesine neden olmuştur. Kanun büyük işletmeleri ilgilendirdiği gibi, esnaf-sanatkar küçük üretici kesimi içinde bir tanımlama yapılması gerektiği üzerinde durularak, Sanayi Bakanlığı tarafından bunun yapılması hükmünü getirmiştir.

⁴⁶ Sezgin TÜZÜN-Gürel TÜZÜN. *Türkiye Sanayisinde Küçük Üretim Hazırlayanlar*, (İstanbul: Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırma Vakfı), s.8-9.

Beş yıllık kalkınma planlarının, uygulanmağa başladığı 1963 sonrası, yapılan planlar esnaf ve sanatkâr ile birlikte küçük üreticiler içinde çeşitli programların uygulamaya konulmasını amaçlamıştır⁴⁷.

1963-1967 dönemini kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında küçük sanayicinin, esnaf ve sanatkarların sorunları ile ilgilenecek bir merkezi örgütün kurulması öngörülmüş olup, bu yolla bu kesimin finansman, kredi, örgütlenme, kooperatif kurma, hammadde, donatım, iç ve dış pazarların bulunması gibi faaliyetlerin yerine getirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, aynı dönemde, Türkiye Halk Bankası'nın vermiş olduğu kredi faizlerinin düşürülmesi görüşü benimsenmiş, 1964 yılında da "Esnaf ve Sanatkarlar Yasası" çıkarılmıştır.

1968-1972 dönemini kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında esnaf ve sanatkarın örgütlenmesi konusuna ağırlık ve buna bağlı olarak 1970 yılında Birleşmiş Milletler Sanayi Kalkınma Teşkilatı ile Sanayi Geliştirme Merkezi'nin (KÜSGEM) kurulmasına başlanmıştır. Yine aynı dönemde, küçük sanayi site ya da çarşılarının kurulması için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na bağlı Küçük Sanayi Geliştirme Şubesi görevli kılınmış olup, 17 adet küçük sanayi sitesi tamamlanarak hizmete açılmış, 35 adet sitenin de yapımına devam edilmiştir.

1973-1977 dönemini kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda alınan önlemlere rağmen küçük ve orta boy firmaların sorunlarının halen sürdüğü kaydedilerek, küçük sanayi ve el sanatları üretiminin geliştirilmesi için, dış pazarlara açılışın teşvik edilmesi, dış talebin karşılanması için gerekli organizasyonların kurulması, finansman sorununun çözümlenmesi, eğitim, teknik ve danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması çalışmaları öngörülmüştür.

⁴⁷ İktisadi Kalkınma Vakfı, AET'de Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler..., s.84.

1979-1983 dönemini kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ilk kez küçük sanayi kesimi ile esnaf ve sanatkarlar kesimi arasında bir ayırım yapılmış, ayrıca organize sanayi sitelerine ağırlık verilmiştir. Anılan dönemde küçük sanayi siteleri için açılan krediler sonucu 18300 işyerini kapsayan 70 site kurulmuş, 22127 işyerini kapsayan 62 sitenin inşaatı devam etmekte ve 25 net proje ise ihaleye hazır duruma getirilmiştir. Ayrıca KÜSGEM'in yerine 1983 yılında Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı (KÜSGET) faaliyete geçerek, küçük ve orta boy firmaların teknik ve idari konularındaki bilgi ihtiyaçları Türkiye genelinde karşılanmaya çalışılmıştır⁴⁸.

1985-1989 dönemini kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda öngörülen politikalar büyük ölçüde öteki plandakilere benziyordu. Burada da sanayi sitelerinin desteklenmesi, iş başında ve teknik eğitim programları, küçük sanayici birliklerinin özendirilmesi gibi politikalara ağırlık verilmekteydi. Bu alanlarda uygun strateji ve politikaları geliştirmek ve teknik eğitim sağlamak amacıyla KÜSGET'in güçlendirilmesi öngörülmüyordu. Planda ayrıca alt sözleşme sisteminin özendirilmesi, küçük sanayiye daha fazla yatırım ve işletme kredisi sağlanması da yer almaktaydı. Son olarak, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı gibi burada da küçük sanayinin özendirileceği öncelikli sektörlerin belirlenmesi gerektiği vurgulanıyordu⁴⁹.

1990-1994 dönemini kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda öngörülen politikalarda küçük sanayinin geliştirilmesi amacıyla mevzuatta düzenlemeler yapılarak küçük sanayi mamullerinin iç ve dış piyasada rekabet gücüne kavuşturulması ile ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.

Küçük sanayi sitelerinin yapımı, küçük sanayi potansiyeli bulunan yerleşim merkezlerinde yoğunlaştırılacak, bunun yanında küçük sanayiinin orta ve büyük sanayiye entegre olması yan sanayi sistemi içinde gelişmesi için

⁴⁸ BAĞRIAÇIK, a.g.k., s.84-85.

⁴⁹ TÜZÜN, a.g.k., s.44.

gerekli teşvikler sağlanacaktır. Yeniden değerlendirme müessesesi yaygınlaştırılacaktır.

Küçük sanayide, kalitenin yükseltilmesi ve kontrolü ile ilgili düzenleme çalışmaları, AT'ye giriş süreci de dikkate alınarak uluslararası standartlarda ve rekabet düzeyi yüksek mal ve hizmet üretimini sağlayacak şekilde yaygınlaştırılacaktır.

Küçük ve orta ölçekli teşebbüslerin kapasite kullanım imkanlarıyla iç ve dış pazarlama potansiyelinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar öncelikli olarak yapılacak, bu amaçla işletmelerin birlikler halinde teşkilatlandırılmaları desteklenecektir. Küçük işletmeler için başta finans yönetimi olmak üzere müteşebbislik eğitimi programları uygulanacaktır.

Küçük sanayi sitelerinde bir yandan çıraklık ve işbaşı eğitimi imkanları geliştirilirken, diğer yandan ihtiyaç duyulan vasıflı işgücünün eğitilmesine önem verilecektir. Üniversite, araştırma kurumları ve küçük sanayi işbirliği geliştirilerek desteklenecek, teknoloji yoğun küçük işletmelerin teknoparklar çerçevesinde teşviki sağlanacaktır.

Küçük sanayinin gelişmesine yönelik araştırma ve geliştirme faaliyetlerine ağırlık verilecektir. Küçük işletmelere verilmekte olan ucuz krediler, imkanlar ölçüsünde artırılacak, proje bazındaki kredi taleplerinin ipotek karşılığı olmadan değerlendirilmesini sağlayacak bir sistemin geliştirilmesine çalışılacaktır, esas getirilmiştir⁵⁰.

Türkiye'nin 2001 yılına kadarki geleceğini çizen 7.Beş Yıllık Kalkınma Planında, KOBİ'lere büyük desteklere ilk defa bu planda yer verilmiştir.

7.Beş Yıllık Kalkınma Planıyla;

-KOBİ'lerde tasarruf teşvik ve konut fonuyla ilgili personel sayısı sınırları 10'dan 20'ye çıkarılacak.

⁵⁰ KARATAŞ, a.g.k., s.184.

-KOBİ'lerin yatırımlarında yatırım indirimi otomatik olarak yürürlüğe girecek.

-Teşvik için ayrılan kaynak önceden belirlenerek bütçelendirilecek.

-Araştırma-geliştirme, çevre ve mesleki eğitim projeleri teşvik edilecek.

-KOBİ'ler için fon kaynaklı kredi sistemi tüm bankalara yaygınlaştırılacak ve KOBİ kredilerinden vergi alınmayacak.

-Organize sanayi bölgesi dışında kalan yatırımlar desteklenmeyecek.

Mevcut teşvik sisteminin büyük şirketlere yönelik oluşu görüşünden hareketle, gelecek dönemde sistemde kurumsal dağılımı giderilerek bir teşvik üst kurulu oluşturulacak.

Bazı teşviklerin dağıtımını da belediyelere devredilecek. Ürün ve kalite belgelendirmesi ile personel ve laboratuvar akreditasyonu için bağımsız bir akreditasyon kurumu oluşturulacak ve risk sermayesi şirketlerinin kurulması sağlanacak.

Odak noktasında KOBİ'lerin yer aldığı yeni sanayileşme stratejisi, bu işletmelerin dış piyasalara açılabilmesi için pazara uyumlu, ihracata dönük, yeni teknolojilere açık bir yapıya kavuşturulmasını öngörüyor. KOBİ'lerin ihracata yöneltilmeleri ve geniş bir potansiyelin harekete geçeceği ve dışsatımın artacağı tahmini yapılıyor⁵¹.

2. TÜRKİYE'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE YARDIMCI KURULUŞLAR

Küçük sanayi işletmelerinin önemlerinin kavranması, bir çok ülkede, hükümetleri ve konuyla ilgilenen kurumları küçük işletmelerin gelişmelerini sağlamak amacıyla kimi önlemleri almaya yöneltmektedir. Bu önlemler teşvik

⁵¹ Mustafa ŞAHİN. "7.Beş Yıllık Kalkınma Planında KOBİ'lere Büyük Destek", **TOSYÖV Dergisi**, (Temmuz-Ağustos, 1995) s.10.

edici olduğu kadar, koruyucu bir nitelik de gösterirler. Koruyucu önlemler, küçük sanayi kuruluşlarına, büyük sanayinin ve hazinenin zararına olabilecek, kimi özel ayrıcalıkların tanınmasını gerektirebilir. Teşvik programları; a) teknik yardım ve danışmanlık hizmetleri ve b) finansman kolaylıkları, olarak iki grup altında toplanabilir. Bu kurumlara ilişkin bilgiler aşağıdaki bölümlerde kısaca incelenmiştir.

2.1. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın kuruluş ve görevlerini belirleyen kanunun küçük işletmelere ilişkin kimi hükümleri de içerdığı görülür. Kanun Bakanlığın görevlerini işletmelerin büyüklüklerine göre bir ayırım yapmadan sıralamaktadır. Bakanlığa bağlı Küçük Sanatlar Dairesi'nin mevcudiyeti ve dairenin görevlerinin kanunda belirtilmesi, küçük sanayi işletmelerine ilişkin konularında Bakanlığın görevleri arasında yer aldığını göstermektedir. Bakanlığın küçük sanayi ve el sanatlarına yönelik çalışmalarını Küçük Sanayi ve El Sanatları Genel Müdürlüğü yürütmektedir. Bu müdürlüğün görevlerinin başında küçük sanat kooperatiflerinin kurulmasına yardımcı olunması gelmektedir. Bunun yanısıra, Müdürlük küçük sanat kooperatiflerinin kredilendirilmesinde de faaliyet göstermektedir. Bu amaçla, küçük sanat kooperatiflerini geliştirme fonundan kooperatiflere işletme ve tesis kredileri verilmektedir. Sanayi siteleri kurulmasında kredi vererek yardımcı olmak ve Türk el sanatlarıyla ilgilenmektedir. Ayrıca, yurt içi ve yurt dışı fuarlarda küçük sanayicilere ve küçük sanat kooperatiflerine ürünlerini sergilemede yardımcı olunmaktadır. Genel Müdürlük teknik ve ekonomik yönden de küçük sanayi işletmelerine danışmanlık hizmetleri vermektedir.⁵²

⁵² ALPUGAN, a.g.k., s.271-272.

2.2. Türkiye Halk Bankası

Cumhuriyetin ilk yıllarında, yurdun sosyal yapısında önemli bir rol oynayan ve çoğunluğunu küçük sanatkar, küçük sanayici ve esnafın meydana getirdiği üretici orta tabaka, faiz oranlarının yüksekliği ve sınırlı krediler yüzünden güç durumda bulunuyordu. Türkiye Halk Bankası, bu durum gözönünde tutularak, yurdun iktisadi düzeninde önemli rol oynayan esnaf, sanatkar ve küçük sanayicilere kredi yönünden yardımcı olmak amacıyla 1938’de kurulmuştur. Diğer bankalara göre kuruluş ve çalışma amaçları yönünden ayrı bir özelliğe sahip olan banka, aynı zamanda, esnaf ve küçük sanayicilerin eğitim sorunlarıyla da yakından ilgilenmekte, bunların mesleki görgü ve bilgilerini artırmak için gayret göstermektedir.⁵³

Özellikle GB sonrasında büyük önem kazanan özel girişimciliğin desteklemesi amacıyla bankaların verdiği kredilere her geçen gün bir yenisi ekleniyor. Temel amacı küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri desteklemek olan Halkbank’ın verdiği girişimci kredileri, turizm, ihracat, serbest meslek teknoloji onarım, seracılık ve tarımsal sanayi gibi çok çeşitli alanlara yayılıyor. Kredilerini “sanayi kredileri”, ve “fon kredileri” olmak üzere iki başlık altında toplayan Halk Bankası verdiği danışmanlık hizmetleriyle de girişimcilere destek oluyor.

Halk Bankası sanayi kredilerinde küçük ölçekli işletmeler öncelikli bir yere sahip. Bankanın, bu sanayiciler için “küçük ölçekli sanayi kredisi” (KÖSK) adı altında ayrı bir kredisi var. Sanayi sektöründe faaliyet gösteren küçük ölçekli firmaların orta ve uzun vadeli yatırım ve işletme kredisi ihtiyacını karşılamaya yönelik olan kredinin limiti 15 milyar lira KÖSK’den işyerinde 1-100 işçi çalıştıran, net sabit yatırım tutarı, arsa ve bina hariç 15 milyar liraya kadar olan işletmeler yararlanabiliyor. Kredinin vadesi ise tesis kredisi için 3-6

⁵³ ÖZ-ALP, a.g.k., s.94-95.

yıl, işletme kredisi için de 2-6 yıl olarak belirtiliyor. Küçük ölçekli işletmelere yönelik olarak verilen bir başka kredide “Yüksek Teknoloji Kredisi”. Kredi programının amacı küçük ve orta ölçekli işletmelerin Avrupa’daki işletmelerle rekabet edebilecek duruma gelmesi için üretim yöntemlerinin iyileştirilmesi ve kalitenin artırılması, üretimin standardizasyonu ve ürünlerin çeşitlendirilmesi amacını da taşıyan kredi programından küçük ölçekli işletmelerin yanısıra orta ölçekli işletmelerde yararlanabiliyor. Kredi limitinin, küçük işletmeler için 15 milyar, orta ölçekli işletmeler için ise 30 milyar lira olduğu kaydediliyor. Kredinin vadesi ise 4 yıl.⁵⁴

Halkbank 1995 sonunda klasik kredi, mevduat bankacılık hizmetleri dışında KOBİ’lere yönelik yeni bir hizmet birimini faaliyete geçirdi. Ücretsiz bilgi ve danışmanlık hizmetinin verilerek, girişimciliğin teşvik edilmesi amaçlanan bu uygulama, daha sonra bankanın bölge müdürlüklerince de gerçekleştirilecek.

Merkezde, yatırım yeri, fiyat analizleri, pazar, teknik darboğazlar finansman ihtiyacının saptanması, kapasite kullanım artışı ve üretim standardizasyonu verimlilik, çevre koruma, satın alma alternatifleri, muhasebe sorunları gibi konularda bilgilendirme ve danışmanlık hizmeti veriliyor.⁵⁵

2.3. Emlakbank

Emlakbankası, 6 Mart AT-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararına göre, Türkiye’ye sağlanacak ve proje bazında kullanılacak 300-400 milyon ECU’luk kaynak çerçevesinde, Dış Ticaret Müsteşarlığı’na toplam bütçesi 100 milyon ECU’yu bulan 2 proje sundu.

⁵⁴ **Ekonomik Trend.** “Küçük İşletmelere Kredi Olanakları”, 28 Temmuz 1996, s.14.

⁵⁵ **Ekonomist.** “Küçük Girişimciye Gümrük Birliği Desteği Geliyor”, 21 Ocak 1996, s.17.

Emlakbank'ın KOBİ'lere sunacağı hizmetlere ilişkin projelerden ilki KOBİ'lere yönelik altyapı projelerinde teknik destek ve altyapı yatırımları finansmanının teşvikini diğeri ise ihracatçı büyük ölçekli işletmelerle mafsallaşan küçük ve orta ölçekli işletmelerin teşvikini içeriyor. Emlak Bankası bu kapsamda büyük ölçekli işletmelerin daha rekabetçi fiyatlarla girdi sağlaması ve işletmeler arası bağımlılık artışı ile ek istihdam olanağı yaratılması ortak teknolojik imkanlardan yararlanılarak KOBİ'lerin rekabet güçlerini arturmalarını amaçlıyor.

Emlak Bankası yetkilileri 2 proje için öngörülen sürenin 3 yıl olduğunu belirtiyorlar.⁵⁶

2.4. Vakıfbank

KOBİ'ler için danışmanlık merkezi kuran bankalardan biri de Vakıfbank. “Vakıf KOBİ Araştırma ve Danışmanlık Merkezi” adı altında kurulan birimde 24 uzman, 34 ilde bulunan 1.295 firmayla birebir yapılan görüşmelerde saptanan sorunların çözümünde yapılan görüşmelerde saptanan sorunların çözümünde yardımcı olmak üzere görevlendirildi. 1995 Ağustos ayında kurulan birim, KOBİ'lere ihracat, yatırım, teşvik, CE standardı finansman, şirket birleşme ve yabancı ortak gibi çok çeşitli konularda danışmanlık hizmeti veriyor. Birim, KOBİ'lere danışmanlık hizmetinin yanısıra eğitim hizmeti de veriyor. KOBİ'lerin saptanan sorunları ve çözüm önerilerini içeren kitapçıklar hazırlanıyor ve şirketlere dağıtılıyor.⁵⁷

⁵⁶ **Dünya Gazetesi.** “Emlakbank'tan KOBİ'lere Destek”, 2 Mayıs 1996.

⁵⁷ **Ekonomist.** “Küçük Girişimciye Gümrük Birliği Desteği Geliyor”, 21 Ocak 1996, s.17.

2.5. KOSGEB

Türkiye’de küçük ve orta ölçekli sanayii geliştirmek amacıyla kurulmuş olan bir kuruluş var. Kısaca KOSGEB diye anılan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme ve Destekleme Birliği 12 Nisan 1990 tarihli ve 3624 sayılı kanunla kurulmuş küçük ve orta ölçekli sanayiinin geliştirilmesi için ABD’deki Small Business Administration (SBA)’dan esinlenerek kullanılan KOSGEB’e gerekli kaynağın sürekli olarak sağlanması için bir de KOSGEB Fonu oluşturulmuş.

KOSGEB’in faaliyet alanlarını dörde ayırmıştır. KOBİ’lere bilgi ve teknoloji temini, girişimciliğin desteklenmesi, yan sanayi ilişkilerinin desteklenmesi, yan sanayi ilişkilerinin kuvvetlendirilmesi ve eğitim.

Hizmet Merkezleri: İhtisas merkezleri, danışmanlık ve kalite geliştirme merkezleri, teknoloji geliştirme merkezleri (teknoparklar) pazar araştırma, bilgi iletişim, yatırım yönlendirme, uygulamalı eğitim merkezleri, test ve analiz laboratuvarları, ortaklık kolaylık atölyeleri, irtibat mühendislikleri.

Verdiği hizmetler:

-Bilgi temini için AB’nin Avrupa Birliği Merkezi (Euro Info Center), işletmelerarası İşbirliği Ağı (BC-Net) ve İşletmeleri Yaklaştırma Bürosu (BRE) programlarında ulusal merkez hizmeti.

-Yeni bir ürün ya da teknoloji geliştirmeye yönelik fikre sahip olan girişimcilerin, çalışma alanı tahsisi yoluyla desteklenmesi.

-Kalite bilincini ve güvenilirliğini geliştirmek amacıyla eğitim, uygulama, danışmanlık hizmetleri.

-Leasing ile KOBİ’lerin tezgah ve ekipmanlarının yenilenmesi.

-Küçük Sanayi Sitelerinin ve Organize Sanayi Bölgeleri’nin planlamaları.

-Gereksinimlere göre sınıf içi ya da işbaşında teknik yönetim mali ve mevzuat konularında eğitim programları.

-Pazar araştırma ve fuar organizasyonları: KOBİ'lerin dış ticareti artırma etkili uluslararası ihtisas fuarlarına katılımını destekleme ve organizasyon.

-Malzeme test ve analizi, ürün tasarımı gibi hizmetler ve laboratuvar hizmetleri.⁵⁸

KOSGEB, imalat sanayi sektöründe 1-50 arası işçi çalıştıran sanayi işletmelerini küçük, 51-150 arası işçi çalıştıran sanayi işletmelerini kabul eder ve hizmetlerini hedef kitleye sunar.

KOSGEB'in 3624 sayılı kuruluş kanunu gereği vermesi gereken hizmetleri ülkemizin sanayi potansiyeli olan 28 ilinde açılmış bulunan 43 hizmet merkezi aracılığı ile sürdürülmektedir.⁵⁹

2.6. TOSYÖV

Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı 1990'da Ankara'da kuruldu. Çalışan sayısı 5 ile 200 olan işletmeleri KOBİ sayıyor. Bu tür işletme sahiplerini üyeliğe kabul ediyor.⁶⁰

TOSYÖV, bir nevi Avrupa'daki benzer vakıflar dikkate alındığında, orta sınıf vakfı olarak da nitelendirilebilir. Yeni kurulan bu vakıf AT içinde önemli bir lobi olan Avrupa Orta Ölçekli İşletmeler Birliği (EMSU)'ya üye olarak kabul edilmiştir. EMSU üyeliğiyle AT nezdinde bir lobi kazanılmış olacaktır.⁶¹

Örgütün amacı KOBİ'ler için sağlıklı altyapı, adil bir teşvik sistemi, finansman kaynağı, yatırım imkanları, teknolojiye uygun ekipman, eğitim ve

⁵⁸ Osman ULUGAY, **KOBİ-VİZYON Milliyet Gazetesi**, 19 Temmuz 1996, s.9.

⁵⁹ **Vitrin**. "KOSGEB ve Hizmetleri", Sayı: 104, 1996, s.18.

⁶⁰ Osman ULUGAY, **KOBİ-VİZYON Milliyet Gazetesi**, 26 Temmuz 1996, s.9.

⁶¹ Ali AKDEMİR. **AT İşletmeleriyle Bütünleşmede Teknolojinin Stratejik Yönetimi**, (Eskişehir, 1992), s.70.

danışmanlık, sağlıklı ana-yan sanayi ilişkileri AB ile entegrasyon yolunda eğitim, olumlu kamuoyu ve siyasal destek yaratılması sağlamak.

Verdiği hizmetler arasında dış ticaret, yatırım, basın yayın, hukuk danışmanlığı, kredi garanti fonu, mali danışmanlık, sigorta hizmeti, eğitim faaliyetleri, emekli uzmanlar servisi, seyahat organizasyonu, kütüphane hizmetleri vd.⁶²

2.7. SEGEM (Sınai Eğitim ve Geliştirme Merkezi)

Ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler yönünde kamu ile özel sektör sanayii kuruluşlarında görevli teknik ve yönetim personelinin bilgi ve becerisini artırarak, ülke kalkınmasına yardımcı olmak üzere 1978 yılında faaliyete geçmiştir.

Türk sanayiinin en önemli unsuru olan insangücünün geliştirilmesine, eğitim, danışmanlık ve yayın faaliyetleriyle katkıda bulunan SEGEM'in bugüne kadar düzenlediği 1475 program ile 37.925 kişiye eğitim olanağı sağlamıştır.

Bu kuruluşlardan başka, işletmelere teknik eğitim alanında yardım sağlayan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, Çıraklık Eğitim Genel Müdürlüğü vardır.⁶³

2.8. TESK (Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu)

TESK, kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. 2 milyon civarında esnaf ve sanatkar küçük ve ortak ölçekli işletme TESK'in üyesi. TESK'in amacı üyelerine daha yaygın ekonomik ve finansal destek sağlanması mesleki eğitimin iyileştirilmesi, işletme yönetimi, pazarlama istihdam ve işbirliği

⁶² Osman ULUGAY, **KOBİ-VİZYON** Milliyet Gazetesi, 26 Temmuz 1996, s.9.

⁶³ AKDEMİR, **a.g.k.**, s.73.

konularında danışmanlık hizmetleri vermek TESK, MEKSA (Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı) ile ortak olarak çeşitli yaygın ve eğitim hizmetleri vermenin yanısıra KOBİ'leri yakından ilgilendiren patent hakları, rekabet yasaları, gümrük birliği vb.konularında seminerler düzenliyor.

TESK 1991 yılında Friedrich-Numann Vakfı ile ortak olarak KOBİ araştırmaları yapmak ve danışmanlık hizmetleri vermek üzere Türkiye Esnaf Sanatkar ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü'nü (Tes-Ar)'ı kurdu.⁶⁴

3. TÜRKİYE'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN SORUNLARI

Ülkemizde toplam sanayi işletmelerinin sayı bakımından %98.6'sını teşkil eden orta ve küçük işletmeler, finansmandan pazarlamaya kadar bütün üretim safhalarında çeşitli sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır.

3.1. Finansman Sorunu

Kuruluş sermayelerini genellikle özel tasarruf kaynaklarından sağlayan orta ve küçük işletmelerimiz gerek yatırım, gerekse üretim için gerekli olan kredi ve finansmanın temininde çeşitli sıkıntılar içinde bulunmaktadır.⁶⁵ Ülkemizde bu teşebbüslerin bankalardan sağladıkları imkanlar genel kredilendirme hacmi içinde %4'ü geçmez. Kredi darlığı olduğu dönemlerde (Örneğin; 1980 sonrası başlatılan istikrar tedbirleri sonucu hem kredi arzında hem kredi talebinde meydana gelen darlık) küçük teşebbüslerin uzun vadeli yatırımlarını finanse etmek için ihtiyaç duydukları kredileri elde etmeleri çok

⁶⁴ Osman ULUGAY, **KOBİ-VİZYON Milliyet Gazetesi**, 23 Ağustos 1996, s.9.

⁶⁵ Mahmut ÖZDEMİR. "Türkiye'de Orta ve Küçük İşletmelerin Sorunları", **Türkiye İktisat Dergisi**, Sayı:7, Mart 90, s.76.

güçtür. Bu açıdan küçük teşebbüslerin büyüyebilmeleri için özellikle uzun vadeli kredilere ihtiyaç vardır.⁶⁶

3.2. Tedarik Sorunu

Özellikle küçük ölçekli işletmeler için önemli bir maliyet unsuru olan ve diğer taraftan ürün kalitesi ile fiyat oluşumunu etkileyen hammaddelerin temininde karşılaşılan sorunlar üretim faaliyetlerini oldukça zorlaştırmakta, işletmenin üretim sorunları içinde ilk sırada yer almaktadır. Hammaddelerin sık aralıklarla zam görmesi işletmeleri etkilediği gibi, piyasa tahsilatlarında karşılaştığı zorluklar ve hammaddesini genellikle peşin almalarında bir ikilem yaratmakta, faaliyetlerini zincirleme olarak etkilemektedir.⁶⁷

3.3. İşyeri Sorunu

Yeterli altyapıdan mahrum olarak dağınık ve düzensiz bir şekilde yerleşmiş olan orta ve küçük işletmelerin çalışma şartları elverişli değildir. Günümüz şartlarında gelişmeye müsait ve altyapısı bulunan işyeri imkanlarının sağlanması konusundaki çalışmalar, bürokratik sebeplerle yavaş yürütüldüğü için ihtiyaçlara cevap vermemektedir. Bu çerçevede önemli bir tedbir olan “Organize Sanayi Bölgeleri” tüm ülke çapında yaygınlaştırılarak, devam eden projelere hız kazandırılmaktadır.⁶⁸

⁶⁶ Olcay BAYKAL-Orhan PAZARCIK-İlyas GÜLMEZ. **Küçük Sanayinin Yeri, Önemi ve Pazarlama Uygulamaları**, MPM Yayınları, (Ankara: 1985), s.35.

⁶⁷ İKV, AET’de Küçük ve ..., s.109.

⁶⁸ ÖZDEMİR, a.g.k., s.78.

3.4. Pazarlama Sorunları

Pazarlama faaliyetleri artık modern işletmecilik anlayışının önemli bir parçası haline gelmiş, mühendislik, finansman ve planlama ile ilgili yapılan ana çalışmaları tamamlayıcı bir unsur olmuştur. İşletmelerin modern pazarlamacılık anlayışından uzak olarak faaliyetlerini sürdürmesi ödemelerin gecikmesi, bayi sisteminin yetersizliği, fazla rekabet piyasadaki ucuz kalitesiz mallar, haksız iç rekabet, maliyetin yüksek oluşu, yetersiz talep vs. gibi sorunları doğurmaktadır. Yurt içi pazarlardaki bu gibi sorunlarla karşılaşan KOBİ'ler bunların uzantısı olarak sonuçta ihracat faaliyetinde başarılı olamamaktadır.⁶⁹

3.5. Mesleki Eğitim Sorunu

Vasıflı eleman temini orta ve küçük ölçekli işletmelerimiz için fevkalade önemli bir sorundur. Sanayicilerimiz devamlı aynı işi yapmamaktadırlar. Mesela değişik imalat yapan bir sanayi kolunu düşünürsek, makina imalatında günlük aldığı işlere göre bir işçisini çeşitli yerlerde çalıştırmak zorundadır. Bunları yapabilecek işçileri bulmak oldukça zordur. Bu hal küçük sanayicilerin karşısında önemli bir sorun olarak çıkmaktadır.

Küçük sanayi işletmelerinde çalışanların özelliği; mesleği çıraklık yoluyla öğrenmesi, işletme sahiplerine çıraklık safhasından geçerek gelmesidir. Gerek küçük sanayicilerin meslek öncesi eğitimlerinin ve gerekse işbaşı eğitimlerinin istenilen düzeyde olmaması bu grup içinde hareketliliği artırmak ve yeni şartlara uyum sağlamak üzere modern sevk ve idarecilik teknikleri ile teknolojik gelişmeleri küçük sanayiciye aktaracak yaygın eğitim programına ihtiyaç vardır.⁷⁰

⁶⁹ İKV, AET'de Küçük ve..., s.109.

⁷⁰ KARATAŞ, a.g.k., s.61.

3.6. Bürokratik Sorunları

Küçük ve orta boy firmalar gerek kuruluş gerekse faaliyetleri sırasında kamu kuruluşlarıyla olan ilişkilerinde bürokratik engellerle karşılaşmaktadırlar. Kamu kuruluşları arasında tam bir işbirliği ve koordinasyonun sağlanamaması kavram kargaşalığına, işlerin uzamasına ve sonuçta zaman ve para kaybına neden olmaktadır. Küçük boy firmalar devlet daireleri ile olan ilişkilerinde, en çok gereksiz muamelelerin çokluğundan şikayetçi bulunmaktadırlar. Yönetmelik ve benzer mevzuatın yarattığı sorunlar ile sistemin çok yavaş çalışması gibi durumlar en çok şikayetçi olunan konular arasındadır. Orta büyüklükteki firmalar içinde aynı sorunlar geçerli olabilmektedir. Bunlar için, belediyelerle ilgili ilişkilerde yerel yönetimin karar ve uygulamalarından kaynaklanan sorunlar ikinci sırada, memurların tutum ve tavırlarından kaynaklanan sorunlarda üçüncü sırada yer almaktadır.⁷¹

⁷¹ BAĞRIAÇIK, a.g.k., s.147.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

1. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

Küçük ve orta ölçekli işletmeler Avrupa Topluluğu'nun önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu önem son yıllarda daha çok anlaşılacak 1986'da KOBİ faaliyet programı kabul edilmiş, 1988'de KOBİ politikası belirlenmiş ve 1989'da KOBİ'lerin geliştirilmesi ve teşviki için yıllık program onaylanmıştır.

KOBİ'lere giderek daha çok önem verilmesinin çeşitli ekonomik nedenleri vardır. Öncelikle KOBİ'lerin geleneksel büyük ölçekli işletmelerin yıpranması döneminde önemli bir istihdam kaynağı olduğu bilinmektedir. Avrupa ekonomisinde sürekli büyüme gösteren hizmet sektöründe önemli miktarda iş olanağı yaratıldığı açıktır.

Avrupa ve Amerika'da yapılan bazı çalışmalar küçük işletmelerin pazar ihtiyaçlarına karşı daha duyarlı olduklarını göstermiştir. Bu şekliyle KOBİ'ler topluluğun rekabete dayalı yapısı içerisinde kritik bir rol oynamaktadır.

KOBİ'ler taahhüt işlerinde önemli bir role sahiptir. Dünya pazarlarında iş yapan büyük, yüksek teknolojiye sahip firmaların küçük, ulusal firmalara

ihtiyaçları vardır. Fakat küçük ve büyük firmalar arasındaki taahhüt ilişkileri küçük firmaların sömürülmesine yönelik değildir. Küçük firmaların yaşaması, güçlenmesi ve yeniliklere uyabilmesi büyük firmaların gücünü korumasını sağlayacaktır.

İşçi ilişkileri büyük işletmelerde büyük işletmelere nazaran daha iyi düzeyde olmakta, çalışanların motivasyonu daha yüksek olmaktadır. Bu işletmelerde çalışma koşulları daha iyi olmakla birlikte ücret, diğer imkanlar ve fiziki çalışma koşullarındaki farklılıklar büyük işletmelere nazaran daha fazla olmaktadır. Buna rağmen iş tatmini konusunda çeşitli Avrupa ülkelerinde yapılan araştırmalar küçük işletmeler lehine sonuçlanmıştır. Fakat istihdam güvenliği açısından küçük işletmelerin daha zayıf kaldığı unutulmamalıdır. Bunun nedeni ikinci dünya savaşını takiben istihdamın artışıyla birlikte büyük işletmelerde güçlenen işçi organizasyonlarıdır.⁷²

Avrupa Birliği'nde, 1992 yılında, toplam 15.7 milyon küçük ve orta boy işletme vardır. Bunlardan 14.5 milyonu 1-9 işçi çalıştıran çok küçük işletmeler, 1 milyonu 10-99 arası işçi çalıştıran küçük işletmeler, 70 bini 100-499 arası işçi çalıştıran orta boy işletmelerdir. 500 ve fazlasını çalıştıran işletme sayısı ise on iki bin olarak saptanmıştır.

İstihdam ve ekonomik büyümede oynadıkları rol nedeni ile KOBİ'lerin geliştirilmesi ve desteklenmesine yönelik olarak AB ve üye ülkeler düzeyinde politikalar ve araçlar uygulamada yaygınlık bulmaktadır.

Aralık 1993'de Brüksel doruğunda ele alınan beyaz kitap ile, AB firmalarının rekabet gücünün artırılması, yeni istihdam olanaklarının yaratılması ve sürdürülebilir büyüme oranlarına ulaşılması için, KOBİ'lerin desteklenmesi, uygun koşullu kredi olanaklarının yaratılması, sosyal harcamaların düşürülmesi, bürokratik engeller içinde boğulmalarının önlenmesi önerilmiştir.

⁷² KOSGEB, "Avrupa Topluluğunda Küçük-Orta Ölçekli İşletmelerin Geleceği", **Sanayicinin Sesi**, Sayı: 1, 1991, s.20.

Haziran 1994’de KORFU doruğu sonuç bildirgesinde, KOBİ’lere düşük faizli kredi verilmesi yönündeki uygulamalar onaylanmış, komisyon 1993-1999 dönemi içerisinde KOBİ’lerin tek pazara ve yeni rekabetçi ortama uyumlarını sağlamak için 1 milyar ECU verilmesi kararlaştırılmıştır.

28 Eylül 1994 tarihinde konsey, komisyon tarafından yürütülen KOBİ’ler için bütünleştirilmiş birlik programını destekleme kararı almıştır. Programın öncelikleri,

-KOBİ’lerin belirli araştırma programlarına sokulmaları ve belirli programların KOBİ’lerin gereksinmelerine yanıt verecek biçimde düzenlenmesi,

-Yaygınlaştırılmış işlemlerle, KOBİ’lerin birliğin mesleki ve ileri eğitim kurslarında yer almalarının kolaylaştırılması,

-KOBİ’lerin Avrupa kamu alımlarına daha fazla sokulmaları, olarak sıralanmıştır.⁷³

Topluluğa bağlı ülkelerde maksimum 9 kişi çalıştıran mikro işletmelerin çok büyük sayıda olduğu görülmektedir. Mikro işletmeler tüm sektörlerde büyük önem taşımaktadır. Önem sırasına göre sektörler şöyle sıralanabilir. İmalat, inşaat, hizmet sektörleri. Hizmet sektörü sürekli olarak hızla büyümektedir. 500’ün üzerinde çalışanı bulunan büyük işletmelerin toplam işletmeler içindeki payı ise sabit kalmaktadır.⁷⁴

Avrupa ülkeleri KOBİ’lerinin istihdam içindeki payı en az yüzde 60’lara ulaşıyor. AB’nin ekonomi politikaları arasında KOBİ’lere yarattıkları her yeni istihdam için bir defaya mahsus 3 bin ECU’luk sübvansiyon verilmesi ve rekabet ortamına uyumlarını sağlayacak tedbirlerin alınması öngörülüyor. Uygulanan bu politika sayesinde AB ülkelerindeki KOBİ’ler 40 milyondan fazla kişiyi istihdam ediyor.

⁷³ Mustafa ALTINTAŞ. **Ekonomik Bütünleşmeler Gümrük Birliği ve Türkiye KOBİ’ler Açısından Yaklaşım**, KOSGEB, Haziran 95, s.66-67.

⁷⁴ KOSGEB, “Avrupa Topluluğunda Küçük...”, s.21.

Avrupa Birliği ülkelerinde küçük ve orta büyüklükteki işletmelere bakıldığında son beş yılda yaratılan yeni istihdamın içinde yüzde 16.8’lik bir paya sahip oldukları görülüyor. AB KOBİ’lerinin rekabet gücüne sahip olması, bu payın zaman içerisinde giderek daha da büyümesini sağlamaktadır.⁷⁵

2. AVRUPA BİRLİĞİ’NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN TANIMI VE ÖLÇÜLERİ

1966 yılında Brüksel’de yapılan bir araştırmada; esas itibariyle şu 2 grup ölçünün düşünölebileceği belirtilmektedir.

2.1. Sosyolojik Ölçüler

İşletme tipi ve görünüşünü esas alan bu ölçüye göre işletme yönetiminin ve pazar hacminin şahsi niteliği hakim görünüyorsa, yeni işçisi ve işvereni ile müşterisi ve işletme sahibi arasındaki ilişkiler, daha çok kişisel bağlar şeklinde düzenlenmişse bu tür işletmeleri “Küçük” veya “Orta” ölçekli saymak gerekmektedir. Araştırma sonucundaki raporda; “Hukuki şekli ne olursa olsun, işletmenin bütün teknik, finansal, ekonomik ve sosyal sorumluluğunu üstlenmesi bakımından işletme sahibiyle yöneticisinin aynı kimse sayılabileceği ve yıllık cirosu dikkate alınmaksızın 6-500 çalışanı bulunan işletmeler Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmesi sayılırlar.” denmektedir.⁷⁶

⁷⁵ **Ekonomik Trend**, “Küçük işletmeler Acil Destek Bekliyor”, 23 Haziran 1996, s.32.

⁷⁶ KARATAŞ, a.g.k., s.232.

2.2. Teknik Ölçüler

Bunlar, işletmeyle ilgili belirli büyüklükleri ifade ederler ve işletmeler arası mukayeselere imkan verirler. Komisyona verilen raporda şu kriterler teklif edilmiştir.

- a-Brüt Gelir
- b-Katma Değer Fazlalığı
- c-Birim Başına Net Kazanç
- d-Sermaye
- e-Safi Mal Varlığı
- f-Üretim Kapasitesi
- g-Çalışan Sayısı

Bu kriterler çeşitli eleştirilere neden olmuştur. Ara çözüm olarak Komisyona sunulan Hollanda Raporunda “işçi sayısı ile belirli bir dönemdeki ciro miktarının kombine edilmesi” ileri sürülmüştür.⁷⁷

Avrupa Birliği'nin son tavsiye kararına göre ise Birlik içinde KOBİ olmanın şartları 1-249 kişi çalıştırmak, maksimum cirosu 40, maksimum bilançosu 27 milyon ECU olmak ve yüzde 25'inden fazlası büyük bir şirketin elinde olmamak.⁷⁸

⁷⁷ KARATAŞ, a.g.k., s.232.

⁷⁸ Osman ULUGAY. KOBİ-VİZYON Milliyet Gazetesi, 5 Temmuz 1996, s.9.

3. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN TANIMLARINDA ESAS ALINAN NİCEL VE NİTEL KRİTERLER

3.1. Nicel Kriterler

- 1-İşçi sayısı
- 2-Ciro
- 3-Sabit Yatırım⁷⁹

3.2. Nitel Kriterler

- 1-Sermaye piyasasından sermaye sağlamanın imkansız olması ve kısa süreli kredilerin bulunmasında bile güçlük çekilmesi
- 2-İşletme yöneticisinin aynı zamanda işletmenin sahibi olması,
- 3-Uzmanlık kazanmış yöneticilerin nisbeten az olması,
- 4-İşletme yönetimiyle işçiler, müşteriler, mal yollayanlar ve malikler arasında sıkı kişisel ilişkiler bulunması,
- 5-Alış ve satılarda pazarlık gücünün zayıf olması,
- 6-İşletme sahibi ve yöneticilerinin, dahil olduğu mahalli çevre ile sıkı bağların bulunması ve yakındaki pazarlarla madde ve malzeme toplama kaynaklarına geniş ölçüde bağımlı olmasıdır.⁸⁰

⁷⁹ KARATAŞ, a.g.k., s.233.

⁸⁰ a.g.k., s.233.

4. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN SORUNLARI

Küçük ve orta büyüklükteki sanayi işletmelerinin özellikle 1970'lerden sonra göstermiş olduğu gelişimin yanısıra, bu işletmelerin, kendi yapılarında bir sonucu olarak, halen bir takım sorunları olduğu gözlenmektedir. Topluluk düzeyinde ortaya çıkan bu sorunlardan hareket eden üye ülkeler ve başta komisyon olmak üzere diğer Topluluk organları, aşağıdaki bölümlerde ele alınacağı gibi, KOBİ'in sahip olduğu sorunlardan hareket ederek bu işletmeleri yönlendirme ve destekleme çalışmalarını yoğunlaştırmaktadırlar. Topluluk genelinde bugün halihazırda tam olarak çözüme ulaşmayan, fakat belirlenecek olan ortak politika için birer çıkış noktasını oluşturan bu sorunları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür.⁸¹

1-Mali Sorunlar

2-İdari Sorunlar

3-Diğer Sorunlar.

4.1. Mali Sorunlar

Küçük işletmeler hem öz kaynak sorunu hem de dış kaynak sorunu ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bu durum işletme faaliyetlerini olumsuz yönde etkilediği gibi yeni projeleri finanse etmekte güçlükler yaratmaktadır⁸². Bunun sonucunda, büyük işletmelerle kıyaslanamayacak derecede kaynakları (özellikle konjüktürel dalgalanmaların olduğu dönemlerde) azalmaktadır. Bu yüzden üye ülkeler, başta tasarruf bankalarının KOBİ'lere hizmet vermelerini

⁸¹ DPT, Küçük Sanayi VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Ö.İ.K. Raporu, (Ankara: 1989), s.191.

⁸² BULMUŞ ve diğerleri, a.g.k., s.36.

amaçlarken, diğer taraftan da işletmelerin finans sorunlarına çözüm getirmek aşağıdaki kurumların oluşturulması amacıyla gerekli faaliyetleri göstermektedirler.

-KOBİ'lere esnek garanti anlaşmaları altında elverişli oranlarda orta ve uzun vadeli krediler vermek için özel, kamu veya yarı-kamu finans kurumlarının oluşturulması,

-Ticari bankaların, KOBİ'lere özel koşullarla esnek krediler vermesi,

-KOBİ'ler için, banka kredilerinin düzenlenmesini sağlayacak özel kurumların oluşturulması,

-Küçük şirketlere öz sermaye yatırımı yapacak, kamu ya da yarı-kamu kurumların oluşturulması⁸³.

4.2. İdari Sorunlar

KOBİ yöneticilerinin gerek bilgi bakımından ve gerekse eğitim açısından bir takım esnekliklere sahip olması, idari sorunlarının temelini oluşturmaktadır⁸⁴. Topluluktaki KOBİ'lerin yöneticilikle ilgili sorunlarını çözmek için şu yollar benimsenmiştir.

-Yöneticilerin eğitilmesi

-Yöneticilerin işyerlerinin günlük işleyişini düzenleyebilmesine yönelik bilgi sahibi olması.

Bu bağlamda, Topluluk'ta özellikle son yıllarda üzerinde durulan bir çalışma alanında mesleki eğitim (Vocational Training) programları olmaktadır. Bir taraftan üye ülkelerce bu doğrultuda çalışmalar yapılırken, diğer taraftan da bu çalışmaları organize etmek ve yönlendirmek amacıyla Topluluk'ça kurulan Avrupa Mesleki Eğitim Geliştirme Merkezi (European Centre for the

⁸³ DPT, Küçük Sanayi VI. Beş Yıllık Kalkınma..., s.192.

⁸⁴ BULMUŞ ve diğerleri, a.g.k., s.36.

Development of Vocational Training)de, bu işletmelerin yöneticilerinin ve diğer elemanlarının karşılaştıkları sorunlara eğilimindedir⁸⁵.

İdari sorunlar içinde bürokratik yükün kaldırılmasında da önemli gelişmeler kaydedilmektedir. Mevzuat ve bürokrasi dediğimizde aklımıza kanun, yönetmelik, tebliğler, vergi, uzayan kuyruklar, uzun işlemler geliyor. AB ülkelerinde işletmelere yük getiren işlemler iki kısımda incelenmektedir. Bunlardan birincisi idari yapının getirdiği yükler ki, bunlar toplam yükün yüzde 60-70'ini oluşturuyor. Örneğin beyannamelerin hazırlanması, vergi dairelerine gidilmesi, ödenmesi. Diğerleri ise işletme olmaktan ve işçi çalıştırmaktan kaynaklanan ek yükler ki, bunlar işletmeler üzerindeki toplam yükün yüzde 30-40'ını oluşturuyor. Bu tür ek yüklerle, sosyal güvenlik primlerinin ödenmesi, işçi giriş ve çıkışları örnek verilebilir. Avrupa Birliği önümüzdeki 5 yıl içerisinde harç ve vergileri bürokratik işlemleri mevzuatı azaltmak için girişimlerini sürdürmekte AB bu ek yükleri taşımak için KOBİ'lere yılda 180-230 milyar ECU para harcamak zorunda kalıyor. KOBİ'lerin harcadığı bu para onların rekabet gücünü düşürüyor dolayısıyla ülkenin rekabet gücünü de olumsuz etkiliyor. Bu nedenle şu sıralar AB'de yoğun şekilde danışmanlık ve bilgilendirme hizmetlerine ağırlık veriliyor, mevcut yasalar basitleştiriliyor, sadeleştiriliyor, özel bir komisyon yeni çıkacak yasaları denetlerken, mevcut yasalar üzerinde "mevcut yükler" araştırılıyor⁸⁶.

4.3. Diğer Sorunlar

4.3.1. Standardizasyon

Günümüz ekonomik gelişme ve sanayileşme olgusu, dış ekonomik dünyaya uyum sağlanması ancak ihracatla gerçekleşebilmektedir. Bu uyumun

⁸⁵ DPT, *Küçük Sanayi VI. Beş Yıllık Kalkınma...*, s.201.

⁸⁶ *Dünya Gazetesi*, "AB Bürokrasiyi Azaltmaya Çalışıyor", 26 Temmuz 1996.

sağlanabilmesi için daha çok üretim kadar rakip ülke ürünleri ile aynı dünya vitrininde maliyet ve kalite yönünden rekabet edebilecek yapıya sahip olmak gereği vardır. Ucuz ve bol miktarda ürünün bulunması yeterli olmamakta, ürünün belli standart ve kalitede olması, onun dış satım imkanını artırmaktadır. Aksi halde ürün, bir defa satılabilme şansına sahip bulunmaktadır.

Avrupa Birliği'nde standardizasyon konusunda KOBİ'lerin durumu ayrı bir özellik göstermekle birlikte işletmelerin küçük, orta veya büyük olması, ayrı ayrı standardizasyon politikaları uygulamasını gerektirmemektedir. Standardizasyon olgusunu ekonomide bir bütün olarak düşünmek ve tüm ekonomik tarafların kalite ve standart kavramlarına aynı derecede önem verildiğinde etkin sonuçların alınabileceğini unutmamak gerekmektedir⁸⁷.

Avrupa Birliği'ne üye ülkeler Avrupa Standardizasyon Politikası için aşağıdaki prensipleri kabul etmiştir.

-Üye ülkeler, kendi bölgelerinde eskiyen ve gereksiz olan teknik yönetmelikleri geri çekmek için sürekli kontrol konusunda

-Üye ülkeler karşılıklı olarak belgelendirme kuruluşlarını, harmonize olmuş kuralları ve kuruluşları, deney sonuçlarını, kabul etmeyi garanti altına almada,

-Milli tüzükler ve yönetmelikler için pazarın işletmesine ters etki yaratıldığı, bunu önlemek için üye ülkeler zaman kaybetmeden ve uygun bir komite toplantısı konusunda anlaşmaya varılmıştır.

Genel hatları verilen Avrupa Standardizasyonun gerçekleştirilmesinde diğer ve önemli bir nokta; Avrupa Standartlarını hazırlayacak, mevcut ama farklı milli standartları harmonize edecek bir kuruluşun olmasıdır⁸⁸.

87 KARATAŞ, a.g.k., s.237.

88 a.g.k., s.241.

4.3.2. Pazarlama

Son yıllarda Avrupa Birliği ülkelerinde küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinde pazarlamaya ayrı bir önem verilmeye başlanmıştır. Komisyon KOBİ'lerin üye olmayan ülkelerin pazarlarına girebilmeleri için, bu işletmelerin ihracat faaliyetlerini geliştirmek ve yaygınlaştırmak amacıyla, bir takım olanakların oluşturulması doğrultusunda da çalışmalar yapmaktadır. Bugün sözkonusu işletmelerin ABD, Japonya, Uzak Doğu pazarlarına girebilmelerinin bir takım tesadüflere bağlı olduğunu kabul eder. Topluluk komisyonu, bu işletmelerin ihracata yönelebilmeleri için şu projeleri uygulama yolunda çalışmalar göstermektedir.

-KOBİ'ler için pilot ihracat pazarlarının belirlenmesi

-Bu işletmelerin yöneticilerini ihracata yöneltmek için kurslar, Avrupalı yöneticiler için özellikle ABD ve Japonya'da kurslar, pazar araştırmaları

-KOBİ'lerin başında bulunan kişileri biraraya getirmek amacıyla, sektörel ve/veya bölgesel toplantılar (Akdeniz, Japonya, ABD, Afrika vb.)

-Dış pazarlarda firmaların daha iyi bir konuma sahip olması amacıyla, bu işletmeler arasında bir işbirliğinin oluşturulması

-Gelişmekte olan ülkelerde sözkonusu olan teknoloji transferiyle ilgili faaliyetlerin geliştirilmesi (yatırımlarda işbirliğine gitme, fason imalat sözleşmeleri yapma, yönetsel faaliyetlerde işbirliği, eğitim çalışmaları),

-Ticari fuarlara katılma⁸⁹.

⁸⁹ DPT, Küçük Sanayi, VI.Beş Yıllık..., s.209.

5. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE YÖNELİK POLİTİKALAR

Aralık 1983 yılında Strasburg'da yapılan konferansta, Avrupa Parlamentosu ve Ekonomik ve Sosyal Komitesinin çalışmaları kapsamında 1983 yılı Avrupa Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve El Sanatları yılı olarak kabul edilmiştir. Böylece, daha önceleri özellikle istihdam ve eğitim konularında çeşitli sektörlerde başlatılan KOBİ'lere yönelik politika çalışmalarına hız verilmiş ve bu çerçevede bir eylem programı (Action Program) hazırlanmıştır.

5.1. Eylem (Action) Planı

24 Mayıs 1984 tarihinde, Avrupa Parlamentosu kararı olarak yürürlüğe konmuştur. Bu çalışmalar kapsamında KOBİ'lerin gelişmesine yönelik hedefleri belirleyen TASK FORCE 20.10.1986 yılında kurulmuştur.

Task Force'un kuruluş amaçları;

-Komisyon ile birlikte, KOBİ'lerin, hukuki finansman, hizmet ve analizlerine ilişkin tüm faaliyetlerin koordinasyonu

-AT ülkesi ülkelerdeki politikaların, AT politikalarına uyumlu hale getirilmesi

-KOBİ'leri temsil eden organizasyonlar arasında irtibatı sağlayacak bir sistemin oluşturulması

-KOBİ'lerin pratikteki problemlerine çözüm getirebilmek amacıyla, Avrupa genelinde bir sistem oluşturulması, özellikle enformasyon ihtiyacı ve kalifiye personel temini sağlayacak düzeyde bir kominikasyon ve eğitim stratejisinin geliştirilmesi.

Task Force'un kuruluş amaçlarını yerine getirebilmesi için 3 daire kurulmuştur.

- Kalkınma ve koordinasyon
- Enformasyon
- Proje/BRE/BC-Net.⁹⁰

Kuruluşun faaliyetleri; girişimciliğin teşviki, yeni teşebbüsler ile eski kuruluşların geliştirilmesi bilgi akımının sağlanması, AB içindeki ilişkileri temeline oturtuldu. Kuruluş, KOBİ'lerin idari ortamının etkili bir yapıya kavuşturulması için maliyetler ve kârlılık açısından firmaların iyileştirilmesi, öz kaynakların yeni teknolojileri üretim sürecine sokabilecek düzeye getirilmesi, etkili pazarlama için iletişimin sağlanması, kalifiye eleman için eğitim programlarının yoğunlaştırılması gibi hedefler doğrultusunda çalışmalarını sürdürüyor.

Task Force bu amaçları gerçekleştirebilmek için bazı araçları kullanıyor, AB mevzuatı, finansman gereksinimlerinin karşılanması için Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Akdeniz Fonu, eğitim seminerlerinin verilmesi için Mesleki Formasyonu Geliştirme Merkezleri, KOBİ'ler arasındaki bilgi akışının sağlanması için BC-NET, BRE vb. sistemler⁹¹.

Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları, gerek üye ülkelerin, gerekse Topluluğun uyguladığı ekonomi politikalar için önlemler olarak, KOBİ'lere yönelik uygun ortamın gelişmesine yardımcı olmaktadır.

Bu odaların KOBİ'lere yönelik uygulamaları:

- Yeni kuruluşları harekete geçirme-bilgi verme
- Danışma ve işbirliği organizasyonları
- Eleman yetiştirme-formasyon
- Finansman⁹².

⁹⁰ Ayşe EGE-Ufuk ACAR. **Avrupa Topluluğu ile Gümrük Birliği Kapsamında Küçük ve Orta Boy İşletmeler**, (Aralık 1993), KOSGEB.

⁹¹ ASOMEDYA, **Gümrük Birliği'nde KOBİ'ler**, Ocak 1996, s.37.

⁹² EGE-ACAR, **a.g.k.**, s.40.

5.2. KOBİ'ler İçin Sermaye Birikiminin Yaratılması ve Onlara Esnek Yapı Kazandırılması Programı

KOBİ'leri yönlendirme programlarının ikincisidir. Eğitim faaliyetleri, enformasyon faaliyetleri, ihracat faaliyetlerinin geliştirilmesi önlemlerinin alınması, yeni işletmelerin kurulması, yenileştirme ve teknolojik işbirliğinin geliştirilmesi, işletmeler ve bölgelerarası işbirliğinin iyileştirilmesi, sermaye sağlanmasına yönelik önlemler programlar başlıca uğraş alanlarıdır⁹³.

6. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE YÖNELİK DESTEKLEME ÇALIŞMALARI

Avrupa Birliği'nde sağlanan desteklerin hedeflerini üç grupta toplayabiliriz:

1-KOBİ'ler için uygun ekonomik ortamın yaratılması (bürokratik engellerin en aza indirgenmesi, sermaye piyasalarına girişin kolaylaştırılması, vergi alanında kolaylıklar, uygun koşullu kredi tahsilleri, istihdam teşvikleri vb.)

2-KOBİ'lerin gelişimini ve dış piyasalara açılımını sağlayıcı önlemler (mesleki eğitim, hizmetiçi sürekli eğitim-gerek çalışanlar gerek yöneticiler için, yeni teknolojilerin kullanımı, AR-GE destekleri, AB içi ve uluslararası işbirliği programlarına katılım, pazar araştırması, dış piyasalara açılım giderlerinin karşılanması vb.)

3-Yeni KOBİ'lerin kurulması için özendirici tedbirler (genç girişimcilerin desteklenmesi, danışmanlık, bilgi-hizmet merkezleri oluşturması, üniversite-teknik okul-sanayi işbirliği, KOBİ'ler yararına sanayi parkları, organize sanayi bölgeleri tesisi, bina ve makine parkı yardımları, tespit edilen hedef bölgelerde-

⁹³ ALTINTAŞ, a.g.k., s.68.

sanayinin gerilediği bölgeler, göreceli olarak geri kalmış bölgeler vb.- KOBİ'lerin yerleşimini ve gelişimini sağlayıcı altyapı yatırımları vb.)⁹⁴.

Avrupa Birliği düzeyinde uygulanan bu destek programlarının finansmanını, Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Tarımsal Yön Verme ve Garanti Fonu, Akdeniz Programları, Avrupa Yatırım Bankası, Yeni Topluluk Aracı, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kaynaklarından ve dönemsel özel programlar için ayrılan fonlardan karşılanmaktadır.

6.1. Avrupa Sosyal Fonu (ESF)

Fon, Birlik içinde istihdamı kolaylaştırmayı, mesleki ve coğrafi hareketliliği artırmayı hedefliyor. Bu hedefe yönelik olarak; mesleki eğitim faaliyetleri için yardımlar, sosyal uyum programlarına katılma, hizmetler ve teknik yardım gibi faaliyetlerde bulunuyor. Fon, mesleki eğitime yönelik faaliyetler için oluşacak maliyetin yüzde 45-50'sini karşılıyor.

6.2. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF)

Fon, Birlik kaynaklarının bölgesel kalkınmışlık farklarını ortadan kaldırmaya yönelik olarak dağıtılması, ulusal bölgesel ve yerel otoritelerce belirlenen politikaların finansal açıdan desteklenmesini hedefliyor.

KOBİ'lere yönelik olarak teknolojik yeniliklerin takibi, fizibilite etüdlerinin hazırlanması, yenilik uygulamalarının projelendirilmesi ve finansmanı, pazar araştırmaları, yöneticilik ve organizasyon konularında

⁹⁴ İKTİSADİ KALKINMA VAKFI, "Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere Sağlanan Destekler", Sayı:128, 1995, s.14.

danışmalık hizmetleri, sermaye piyasasından fon temini için gerekli girişimlerin yapılması gibi faaliyetler, Fon'un varlık nedenini oluşturuyor.

6.3. Avrupa tarımsal Yön Verme ve Garanti Fonu (EAGGF)

Tarım sektörünün desteklenmesine yönelik olarak kurulan fon, dolaylı ve dolaysız yardımlar ile garantiler veriyor⁹⁵.

6.4. Akdeniz Programları (IMP)

1990 yılında ortaya atılan AB'nin Yeni Akdeniz Politikası ile, üye ülkelerin bilgi ve deneyimlerinin, üye olmayan bölge ülkelerine aktarılması hedeflenmiştir. Bu noktada ulaşılmak istenen husus Akdeniz Havzasının bir bütün olarak ele alınması ve bölgede ekonomik, sosyal, kültürel ilişkilerin geliştirilmesiyle barışın ve istikrarın sağlanmasıdır.

Yeni Akdeniz Politikası temel olarak dört başlık altında toplanmakta.

-Basın ve Yayın Organları Arasındaki İşbirliğini Geliştirme Projeleri (MEDMEDIA)

-Kentsel Planlama ve Yönetim Projeleri (MEDURB)

-KOBİ İş Geliştirme ve Sınırötesi İşbirliği Projeleri (MADINVEST)

-Yüksek Öğretim Kuruluşları Arası Projeleri (MEDCAMPUS)⁹⁶.

6.5. Avrupa Yatırım Bankası (EIB)

Bankanın asıl işlevi; birliğin amaçlarının gerçekleştirilmesi, bölgesel dengesizliklerin ortadan kaldırılması ve diğer amaçların yerine getirilmesi için gerçekleştirilmesi gereken yatırım projelerine kredi vermek biçiminde

⁹⁵ ASOMEDYA, Gümrük Birliği'nde KOBİ'ler..., s.35.

⁹⁶ KOSGEB AB BÜLTENİ, Kasım 95, Sayı:1, s.1.

belirlenmiş. Topluluğun hammadde ithaline bağımlılığını ortadan kaldıracak programların desteklenmesi, endüstri projeleri, sermaye yatırım projeleride banka tarafından uzun vadeli kredilerle destekleniyor⁹⁷.

6.6. Yeni Topluluk Aracı (NCI)

Yeni topluluk aracı 4 Ekim 1978 tarihli Konsey Kararı ile Topluluk Komisyonu kredi vermeye bu yolla sağlanan gelirleri yatırım projelerini finanse etmek için yeniden borç vermeye yetkili kılan bir mekanizma olarak kurulmuştur⁹⁸.

Yeni topluluk aracı; endüstri ile ilgili hizmetler, rasyonel enerji kullanımı, üretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine yönelik olan altyapı projelerine öncelik verir. Dördüncü Yeni Topluluk Aracı'nda; 1.500 milyon ECU ayrılan, bunun tamamının yeni teknolojileri uygulayacak, rasyonel enerji kullanımı yoluna gidecek olan küçük ve orta ölçekteki işletmelerin projeleri için kullanılacağı belirtilmiştir.

6.7. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (ECSC)

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kapsamında, kömür ve çelik bölgelerindeki bazı yatırım projelerine, araştırma programlarına, sektörde çalışanlara yetki verilmesine yönelik yapılan yardımlar ve katılım oranları şu şekildedir.

Sanayi projeleri için krediler en fazla gayri safi sermaye harcamalarının %50'si, Dönüştürme kredileri gayri safi sabit varlık harcamalarının yine

⁹⁷ ASOMEDYA, *Gümrük Birliği'nde KOBİ'ler...*, s.35.

⁹⁸ EGE-ACAR, *a.g.k.*, s.46.

%50'sini, teknik ve ekonomik araştırmalar ise %70'ine kadar Avrupa Kamu ve Çelik Topluluğu tarafından karşılanabilmektedir.

Diğer taraftan sermaye varlıkları en fazla 75 milyon ECU olan ve proje maliyetleri 15 milyon ECU'yu geçmeyen şirketlerin bu kredilerden yararlanacağı belirtilmektedir. Bu nedenle verilen kredilerin KOBİ'lere yönelik olduğunu söylemek mümkündür⁹⁹.

7. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE YÖNELİK DEVLET YARDIMLARI

Avrupa Birliği genelinde 1983 yılından sonra uygulamaya konulan proje ve programların yanısıra KOBİ'lerin özendirilmesi ve desteklenmesi amacı ile kullanılan araçlardan birisi de devlet yardımlarıdır. Avrupa Birliği genel politikaların yanısıra, KOBİ'lerin sınırlı finansman kaynaklarını gözönüne alarak, birlik genelinde finansal açıdan destekleyici bazı politikalar benimsenmiş bulunmaktadır. Bu politikalar;

-KOBİ'ler için gerekli olan özsermaye tabanının özendirilmesi ve desteklenmesi ve sağlanacak desteklerin belirlenmesi;

-Tek pazarda şletmeler arasındaki sermaye hareketlerinin özendirilmesi ve ortak sermaye yatırımlarını geliştirmek amacı ile yeterli sermaye sağlanması;

-Geri kalmış bölgelerde küçük sanayinin desteklenmesi ve bunlara mali kuruluşlar aracılığı ile finansal destek sağlanması;

-Uzun süreli kredilerin desteklenmesi;

-İleri teknoloji kullanmaları amacı ile küçük şletmelere özel kredi desteği sağlanması;

-Sermaye pazarına girerek, kolay kredi bulmalarını sağlayacak önlemlerin alınmasıdır.

⁹⁹ AKDEMİR, a.g.k., s.68.

KOBİ'lere yapılacak yardımda benimsenen temel ilke, yardımın işletme varlığının her aşamasında yapılabileceği doğrultusundadır¹⁰⁰.

Avrupa Birliği Komisyonu, Küçük ve Orta Boy İşletmelerin içinde bulunduğu zor koşulları dikkate alarak, bu işletmelere devlet yardımları konusunda ayrıcalık tanımaktadır. Bu yardımlardan yalnızca küçük ve orta boy işletmeler yararlanmaktadır.

Komisyon tarafından KOBİ'ler için uygun görülen yardım türleri şöyle saptanmıştır.

-Küçük işletmelere kuruluş aşamasında; hibe, düşük faizli kredi veya kredi garantisi verilmesi.

-Risk sermayesinin küçük sanayiye aktarılması için kamu desteğinin sağlanması, küçük işletmelerden geçici olarak hisseler alan uzman kabul büroları kurulması veya hisse satın alan özel sermaye iştirak şirketlerine hükümet garantisi verilmesi, küçük işletmelerin, hükümet kredilerini, bankacılık sektörünün sağladığı koşullarla almasının onaylanması.

-Büyük işletmelerin sermaye piyasalarından veya bankalardan alabildikleri kredilere karşılık, küçük firmalara yatırımları için düşük faizli kredi veya kredi garantisi sağlanması.

-KOBİ'ler için işletme dışında yaptırılacak A-G çalışmalarının maliyetinin düşürülmesi için yardım programı sağlanması.

-Enerji, hammadde tasarrufu sağlayacak yatırım projelerine düşük faizli kredi ve yardım sağlanması.

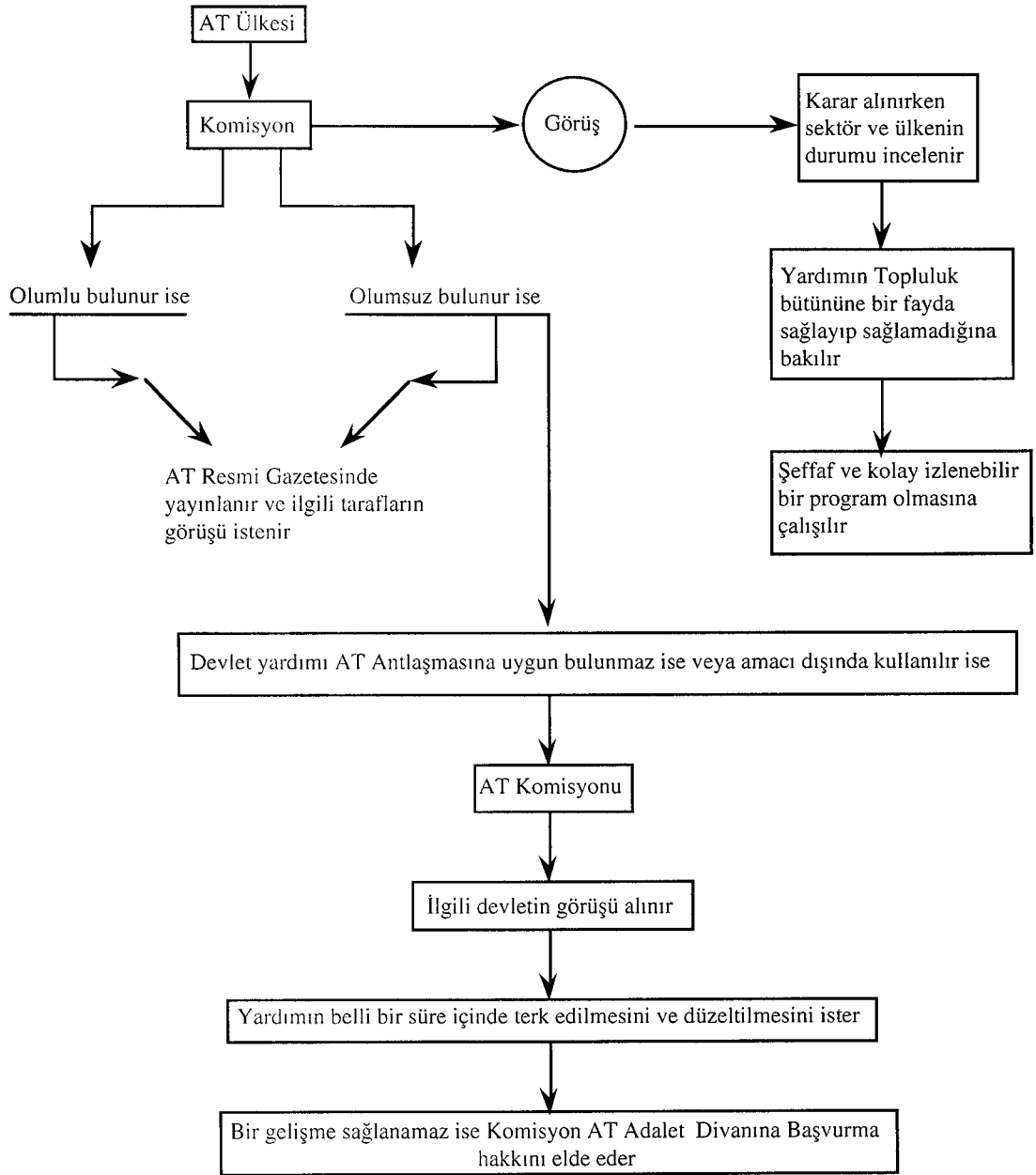
-Küçük işletmelerin yönetim ve satış politikasını düzenleyecek danışmanlık hizmetlerinin maliyetini azaltmaya yönelik yardımlar¹⁰¹.

AB'de ülkelere yapılan yardım prosedürü şu şekilde olmaktadır.

¹⁰⁰ ALTINTAŞ, a.g.k., s.70.

¹⁰¹ EGE-ACAR, a.g.k., s.56.

Tablo: 3
AB'de Yardım Prosedürü

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÜMRÜK BİRLİĞİ SÜRECİNDE TÜRKİYE'DEKİ KOBİ'LERİN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

1. TÜRKİYE'NİN GÜMRÜK BİRLİĞİ'NE GEÇİŞ SÜRECİ

Türkiye ile AET arasında imzalanarak 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren Ankara Antlaşması taraflar arasındaki yükümlülükleri ve hakları düzenlemektedir. Geçiş ve uygulama antlaşması niteliğinde olan Katma Protokol 1 Ocak 1973'de yürürlüğe girmiştir.

Ankara Antlaşması Türkiye'nin Topluluğa tam üye olmasını amaçlamış, önce Gümrük Birliği'nin kurulmasını daha sonra da ekonomik bütünleşmenin sağlanmasını hedef almıştır. Türkiye 14 Nisan 1987 tarihinde tam üyelik için müracaatta bulunmuştur.

AT Komisyonu, Türkiye'nin talebini ekonomik ve sosyal açıların yanısıra, geniş bir siyasi perspektif çerçevesinde değerlendirmiştir. Komisyon, Türkiye'nin Topluluğa tam üye olarak seçilebilirliğine gölge düşürmeksizin Topluluğun Türkiye'ye, Ankara Anlaşması'nın imzalanmasında gösterilen siyasi irade ile uyum içinde, iki tarafın karşılıklı bağımlılık ve bütünleşmenin güçlendirilmesini sağlayacak bir dizi önlem alınmasını tavsiye etmiştir.

Bu çerçevede AT Komisyonunca hazırlanan “İşbirliği Programı” 6 Haziran 1990 tarihinde bir bildiri şeklinde konseye sunulmuştur.

Komisyonun bildirisinde; Türkiye'nin tam üyeliğini öngören 1963 Ortaklık anlaşmasından hareketle, bu anlaşmanın çerçevesinin de ötesinde, AT ve Türkiye arasında karşılıklı çıkarlara hizmet edecek, kapsamlı ve dinamik bir işbirliği kurulması gereği vurgulanmıştır.

Bu işbirliğinin en önemli maddesi Gümrük Birliği'dir. Gümrük Birliği'nin 1995 sonuna kadar karşılıklı olarak gerçekleştirilmesi dahil olmak üzere sanayi ve teknoloji, hizmetler, tarım, sosyal konular, ulaştırma, telekomünikasyon, enerji, çevre, turizm ve mesleki eğitim gibi Topluluğun hemen tüm faaliyet alanlarını içeren sektörlerde işbirliği öngörülmüştür.

6 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan ve Gümrük Birliği kararı olarak bilinen 1/95 sayılı karar, Topluluk ile Türkiye ilişkilerinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu kararla, geçiş dönemi tamamlanarak nihai dönemin başlangıcına ilişkin düzenlemeler getirmiştir. Büyük bir bölümü Katma Protokol'deki hükümlerin hemen hemen aynen tekrarı niteliğinde olmakla birlikte, daha sonra ortaya çıkan gelişmelerde gözönüne alınmıştır.

Kararda yer alan başlıca hususlar şunlardır;

-İthalatta ve ihracatta uygulanan gümrük vergileri, eş etkili vergiler, miktar kısıtlamaları ve eş etkili tedbirlerin kararın yürürlüğe girdiği tarihte kaldırılması;

-Türkiye'nin ticarete teknik engellerin kaldırılmasına yönelik topluluk mevzuatını kararın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş yıl içinde benimsemesi;

-Türk ticaret politikası araçlarının 31.12.1995 tarihine kadar Topluluk düzenlemelerine yaklaştırılması.

30 Ekim 1995 Lüksemburg'da yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında şu hususlar ele alınmıştır.

-Gümrük idareleri arasında işbirliği, Türk uzmanların komisyon komitelerine katılım şekilleri gibi konulara ilişkin kuramsal işbirliği;

-1996 yılından itibaren beş yıllık bir dönem için 375 milyon ECU'luk bütçe kaynaklarından istifade, Avrupa Yatırım Bankası'ndan 1992-96 dönemi için yenileştirilmiş Akdeniz Politikası fonlarından 300-400 ECU'luk istifade, Avrupa Yatırım Bankası'nın kendi imkanlarından beş yıllık bir dönem için 750 milyon ECU'luk imkan ve 1996'dan itibaren yeni Akdeniz Fonu çerçevesinde getirilecek bütçe ve AYB imkanlarından ayrı ayrı yararlanma imkanı sağlayan mali işbirliği;

-Gümrük Birliği kararını tamamlamak üzere, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ürünleri için serbest bölge anlaşmasının imzalanması konusunda ortak bir iradenin mevcut olduğu vurgulanmıştır.

1/95 sayılı karar gereğince 11 Aralık 1995 tarihinde AB Dış İlişkiler Komisyonu'nda yapılan oylama 42 evet, 13 hayır, 4 çekimser oyla sonuçlanmış ve 13 Aralık 1995'te 528 milletvekilinin katılımıyla yapılan Avrupa Parlamentosu oylamasında ise 149 hayır ve 36 çekimser oya karşılık 343 evet oyu ile Türkiye'nin Gümrük Birliği üyeliği kabul edilmiştir¹⁰².

2. GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN KOBİ'LER ÜZERİNE MUHTEMEL ETKİLERİ

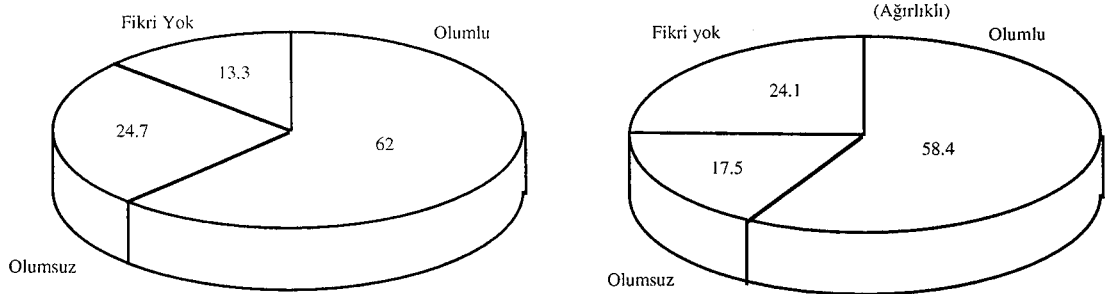
AB ile Gümrük Birliği'nin gerçekleştirilmesi KOBİ'ler üzerinde önemli etkiler yaratacaktır. Türkiye'de 1964 yılından bu yana KOBİ işletmelerinin modern işyerlerinde ve sağlıklı şartlar içerisinde üretim yapabilmeleri için Küçük Sanayi Siteleri ve Organize Sanayi Bölgelerinin yapımı uygun

¹⁰² T.C. Maliye Bakanlığı 1995 Yıllık Ekonomik Rapor.

kredilerle desteklenmiştir. KOBİ'lerin kendi aralarında işbirliğinin tesisi ve yan sanayi olarak üretime katkılarının sağlanması teşvik edilmiş, bu kapsamda yeterli potansiyel taşıyan bölgelerde işkolları itibariyle ihtisas Küçük Sanayi Siteleri kurulması özendirilmiştir. Türkiye'de sanayi kesiminin etkilendiği darboğaz ve imkansızlıklar doğal olarak KOBİ'leri de etkilemektedir. Bunun yanısıra KOBİ'lerin ölçekten kaynaklanan çeşitli avantajlarının yanında, yapılarından kaynaklanan kendilerine has sorunları da vardır.¹⁰³ Dolayısıyla Gümrük Birliği'nin bazı sektörleride faaliyet gösteren KOBİ'lere kolaylık getireceği, bazı sektörlerde faaliyet gösteren KOBİ'leride oldukça zorlayacağı tahmin edilmektedir. Yapılan bir çalışmada şu sonuçlar alınmıştır.

Şekil: 2

Gümrük Birliği KOBİ'leri Ne Yönde Etkileyecektir

Kaynak: İstanbul Sanayi Odası, Gümrük Birliği'nin İmalat Sanayi Sektörü Üzerine Etkileri ve Bu Sektörün Rekabet Gücü, Şubat 1995.

Çalışmaya katılan firmaların küçüklerde %62'si, orta ölçeklilerde %58.4'ü Gümrük Birliği'nin firmalarını olumlu yönde etkileyeceğini belirtmişlerdir. Olumsuz yönde etkileyeceğini ifade edenler ise küçüklerde %24.7, orta ölçeklilerde %17.5 olmuştur.

¹⁰³ Rıza MÜFTÜOĞLU. *Küreselleşme ve Türkiye*, (Ankara: 1995), s.30.

Bu noktada Türk KOBİ'lerinin şansı ürettikleri mal ve hizmetlerin kalite, standart ve fiyat bakımından üstünlüğü ile doğru orantılı olacaktır. Türk mallarına vurulan TSE damgası bu kurumun kalite belgesi Avrupa Birliği'nin kalite standartlarına uygun bulunmamaktadır. AB ülkelerinde CE ve ISO 9000 kalite standartları kabul görüyor.

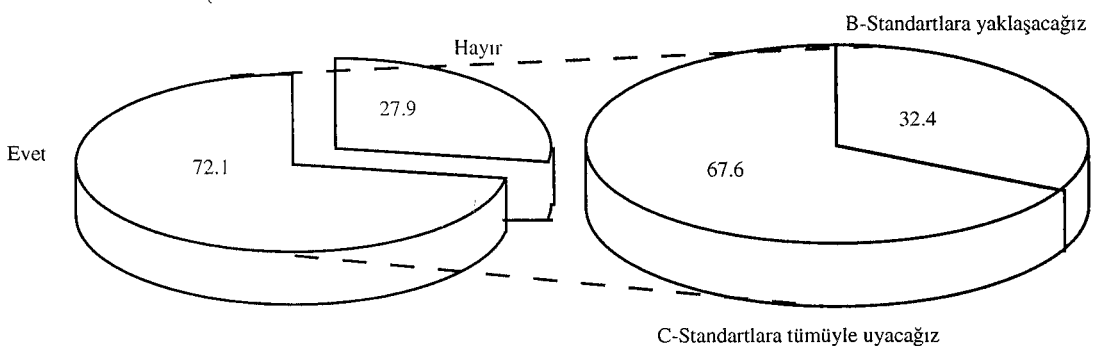
CE, bir ürünün Avrupa Birliği (AB) direktifleri ile belirlenen sağlık, güvenlik, çevrenin ve tüketicinin korunmasına uygun olduğunu gösteren bir işarettir. Bu işaret, tüketiciye kalite güvencesi sağlamaz, yalnızca ürünün asgari güvenlik koşullarına sahip olduğunu göstermektedir.

CE işareti taşıyan bir ürün AB ülkelerinde rahatça serbest dolaşıma girebilir. CE, bir nevi "ürün pasaportu" işlevi görmektedir. AB ülkelerinde bu belgeleri verecek kuruluşlar bulunuyor. Gümrük ile birlikte Türk menşeli ürünlerde CE kaçınılmaz hale gelirken Türkiye'de CE işaret verecek kuruluş henüz bulunmamaktadır.¹⁰⁴

KOBİ'ler arasında AB standartlarının bilinip bilinmediği konusunda araştırma yapılmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Şekil: 3

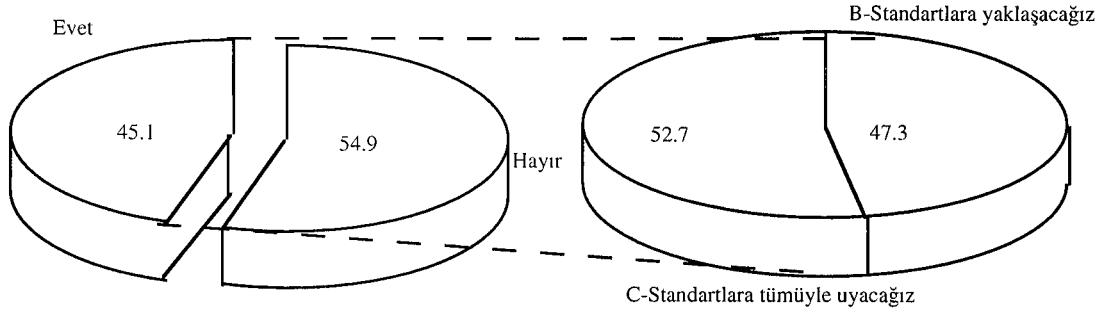
AB Standartları Biliniyor mu, Standartlara Ne Ölçüde Uyulabilecektir Orta Ölçekli İşyerleri (Ağırlıklı)

¹⁰⁴ Ekonomist, "CE İşareti Nedir?", 25 Şubat 1996, s.49.

Şekil: 4

AB Standartları Biliniyor mu, Standartlara Ne Ölçüde Uyulabilecektir Küçük İşyerleri (Ağırlıklı)

Kaynak: İstanbul Sanayi Odası, Gümrük Birliği'nin İmalat Sanayi Sektörü Üzerine Etkileri, Şubat 1995.

AB ülkeleri standartları konusunda küçük işletmelerin büyük bir bölümü bilgi sahibi değildir. Ölçek büyüdükçe bu standartları bilenlerin sayısı hızla artmaktadır.

Küçük işletmelerde AB standartlarını bilmediklerini belirtenlerin oranı %54.9, bildiklerini belirtenlerin oranı ise %45.1'dir. Orta işletmelerde AB standartlarını bilmediklerini belirtenlerin oranı 27.9, bildiklerini belirtenlerin oranı 72.1'dir.

Dikkat çeken bir diğer bulgu ise, AB standartlarını bilen orta boy işletmelerde, AB standartlarına tümüyle uyabileceklerini belirten firmaların yüksek bir oran oluşturmalarıdır. Orta ölçekli firmaların oranı %67,6 düzeyindedir. Küçük işletmelerde ise bu oran %52.7 düzeyindedir.

Türkiye'deki KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artması, bu kuruluşların özellikle yeni teknolojiler geliştirme ve ürün kalitelerini yükseltmeleriyle doğrudan bağlantılıdır. Özellikle sanayi sektöründeki KOBİ'ler için AR-GE yardımları büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de sanayide yeni ürün üretme ve

AR-GE faaliyetlerinin oldukça düşük bir düzeyde olduğu ve AR-GE harcamalarının GSMH içindeki payının 0,5 dolaylarında bulunduğu bilinmektedir. 1 Haziran 1995 tarihinde yayınlanan “Araştırma-Geliştirme Yardımı Kararı” ile sanayideki yeni ürün geliştirme, mevcut üründe geliştirmedeki yapma teknoloji uyarlama gibi çalışmaların desteklenmesi gerekmektedir. Buna göre sanayideki AR-GE faaliyetlerine %50’ye varan oranlarda hibe şeklinde yardım yapılacaktır.

15 Eylül 1995’ten itibaren 113 firma AR-GE yardımı alabilmek amacıyla TÜBİTAK’a başvuruda bulunmuştur. Bu firmaların sunduğu toplam 294 projeyi inceleyen TÜBİTAK, 150 projeye ilişkin çalışmalarını tamamlamış bulunmaktadır. TÜBİTAK’ın desteklenmesine karar verdiği 124 AR-GE projesi için firmalara verilen yardımlar 2 milyon dolara ulaşırken, bu 124 projenin yüzde 42’si KOBİ’lerden geleceği gözlenmektedir¹⁰⁵.

Pazar açısından tek ve geniş bir pazar olarak görülmekte ve tüm kısıtlamalardan arındırılmaktadır. Türk Küçük ve Orta Ölçekli girişimciler bu görüşü yakalamalı, kendini bu geniş pazarın bir parçası olarak kabul ettirmelidir.

KOBİ’lerin bir üstünlüğü de esnek üretim yaparak değişen talebe ayak uydurma yeteneğidir. İnsanların taleplerinin sıkça değiştiği bir toplumda KOBİ’lerin üretim çeşitliliğine gitmeleri, değişime hızla ayak uydurmaları mümkün olabilmelidir. Büyük ölçekli işletmeler sabit maliyetleri yüksek olduğundan belli bir kâr oranının altında çalışmazlar. Oysa küçük işletmeler düşük kârlarla belirli bir süre dayanabilirler. Kaynak yaratma imkanları daha fazladır. Ancak Türk sanayinin şu andaki sorunlarından başlıcaları işgücünün verimsiz ve pahalı olması, enerji maliyetlerinin çok yüksek olumsuzlukların giderilmesi için ekonomik istikrarın sağlanması ve teşviklerin artırılması gerekmektedir.

¹⁰⁵ Dünya Gazetesi, “AR-GE Yardımı 2 Milyon Doları Buldu”, 9 Ağustos 1996.

Türkiye’de KOBİ’lerin yaşadıkları bir başka sorun uygun dış kaynak bulmakta karşılaşılan zorluklar ve imkansızlıklardır. Yetersiz ve çok pahalıya gelen krediler, yüksek enflasyon bu tür işletmelerin kapasitelerinin tam kullanımına imkan vermemekte, yeni teknolojilere geçişi engellemekte ve rekabet gücünü azaltmaktadır.

Türkiye’deki küçük işletmelerin büyük çoğunluğu hâlâ geleneksel aile işletmeleridir. Bu işletme sahipleri elde ettikleri gelirlerini genellikle gayri menkul ikinci konut ve bunun gibi yatırımlara yönlendirmektedirler. Bunun başlıca nedeni yüksek enflasyon oranıdır. AB’ne dahil hiçbir ülkede çift rakamlı enflasyon yoktur. Bu yüzden Türkiye’de enflasyonun düşürülmesi sağlanmalıdır.

Gümrük Birliği’nden büyük ölçekli işletmeler olduğu kadar şüphesiz KOBİ’lerde etkilenecek, belki bir kısmı kapanmak zorunda kalacaktır. Ancak şurası bir gerçektir ki gerek AB gerek Türkiye Ekonomisinin dinamiği KOBİ’lerdir.

3. GÜMRÜK BİRLİĞİ’NDEN ZORLANACAK SEKTÖRLER

3.1. Küçük Ölçekli İşyerleri Açısından

Sektörlere göre toplam rekabet gücü göstergesi açısından küçük işletmeler arasında giyim, otomotiv, taş ve toprağa dayalı sanayinin diğer sektörlerle göre rekabet gücünün daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak burada toplam rekabet gücü göstergesi bu sektörlerin rekabet üstünlüğüne değil AB ülkeleriyle eş düzeyde rekabet gücüne sahip olduklarını göstermektedir. Deri-ayakkabı, orman ürünleri, lastik ve plastik, ana metal sanayii makine (elektrikli hariç) elektrikli makine sektörlerinin ise rekabet güçlerinin olmadığı sonucu bulgular arasındadır.

3.2. Orta Ölçekli İşletmeler Açısından

Orta ölçekli işyerlerinde toplam rekabet gücü göstergesi açısından orman ürünleri, petrol ürünleri, diğer taş ve toprağa dayalı sanayii ürünleri, ana metal sanayii ve diğer imalat sanayii kesimlerinin AB ile rekabet güçlerinin diğer sektörlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Giyim, dokuma, gıda sektörleri, çanak ve porselen, otomotiv endüstrisi, elektrikli ve elektriksiz makine sektörlerinin AB ülkeleri üreticileriyle eş düzeyde rekabet gücüne sahip oldukları, orman ürünleri, kağıt, lastik, plastik, metal eşya sektörlerinin ise eş düzey rekabet sınırının tabanında yer aldıkları görülmüştür.

Alt sektör olarak orta büyüklükteki işyerlerinde diğer ana metal sanayii ve ayakkabı deri kesiminin rekabet gücünün olmadığı bulgular arasında yer almıştır.¹⁰⁶

4. GÜMRÜK BİRLİĞİ SÜRECİNDE KOBİ'LERE YÖNELİK ÇALIŞMALAR

1 Ocak 1996'da yürürlüğe giren Gümrük Birliği ile birlikte 1996 yılı "KOBİ yılı" olarak ilan edildi. Zamanın Başbakanı Çiller Başkanlığında "KOBİ Eylem Planı" çalışmaları başladı. 2.2 milyar ECU tutarında 71 projeden oluşan kapsamlı bir plan, Avrupa Birliği'nden sağlanacak mali destekle KOBİ'lerin güçlendirilmesini, yeniden yapılandırılmasını modernizasyonunu ve yeni teknolojilerle, yeni yönetim teknikleriyle buluşturulmasını, nitelikli işgücüne kavuşturulmasını öngören planları kapsamaktadır.

¹⁰⁶ İstanbul Sanayi Odası, "Gümrük Birliği'nin İmalat Sanayi Sektörü Üzerine Etkileri", Şubat 1995, s.85.

Özellikle KOSGEB TOSYÖV, TOBB ve TESK KOBİ'leri yeni dönemde rekabete hazır hale getirmeye çalışmaktadırlar. Bunun yanısıra İMKB'da KOBİ'lere sermaye piyasasından kaynak temini için KOSGEB'le işbirliği içinde bulunmaktadır. KOBİ'lere finansal destek sağlanmasında aracılık rolü oynayan Halk Bank ve Vakıf Bank'da GB ile birlikte Türkiye'de KOBİ'lere yönelik çalışmalara hız vermiş durumdadır. TOBB ve ABD Uluslararası İşbirliği Ajansının birlikte yürüttüğü proje de KOBİ'lerle ilgili bu kadar çabaya karşılık henüz tam bir sonuç alınabilmiş değildir. "KOBİ Eylem Planı" çalışmaları sürmektedir.

5. GÜMRÜK BİRLİĞİ SÜRECİNDE KOBİ'LERE YÖNELİK MALİ YARDIM VE DESTEKLER

5.1. Mali Yardımlar

GB çerçevesinde Türkiye'ye verilecek yardım 2.425 milyar ECU'dur. Bu tutarın 375 milyon ECU'luk kısmı hibe olarak aktarılacaktır. Hibe olarak verilecek paranın yaklaşık yarısının KOBİ'lere verileceği belirtilmektedir.

Hibe şeklinde verilecek bu yardımın Türkiye'de kullanılmasının 3 temel durumu vardır. İlk olarak GB'den en fazla etkilenecek KOBİ'lerin rekabet şartlarına uygun yapılanma ve üretim yapabilmeleri için kullanılacaktır. İkinci durumda ise GB'nin gerektirdiği kural ve koşullara uyum için gerekli teknik hazırlıkların tamamlanmasına ilişkin projeler olacaktır. CE belgelerinin verilmesi, gümrüklerin adaptasyonu gibi teknik uyum projeleri de mali yardımdan yararlanacak projeler arasında yer almaktadır¹⁰⁷.

Devlet, KOBİ'lere kredi kullandırılmak üzere 5 trilyon liralık bir kaynak ayırdığını belirtmektedir. İşletmelere yüzde 20-30 faizle 15 milyar liraya kadar

¹⁰⁷ **Ekonomist Dergisi**, "Küçük Girişimciye Gümrük Birliği Desteği Geliyor", 21 Ocak 1996, s.17.

fon kaynaklı kredi verilmesi ve kredi kullanımı sırasında istenen teminatlarda destek sağlanması planlanmaktadır.

Halk Bankası, TOBB, TESK, Ege Sanayi Odası, İstanbul Sanayi Odası ve Ankara Sanayi Odası ortaklığıyla, 300 milyar lira sermayeli KOBİ Yatırım Ortaklığı A.Ş. kurulmuştur. Bu şirket KOBİ'lere ortak olarak faizsiz finansman imkanı ve teknik ya da idari konularda bilgi aktarımı için de uzman vermeyi amaçlamaktadır.

Halk Bankası KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilen buluşları 250 milyon ile bir milyar lira arasında ödüllendirilecektir¹⁰⁸.

5.2. Toplu Proje Taktiği

Avrupa Yatırım Bankası kaynaklarından yararlanarak firmaların, proje bazında kredi kullanma imkanları vardır. Ancak bu bankanın kredilerinde proje büyüklüklerinin Türkiye'deki KOBİ proje boyutlarının çok üstünde olması nedeniyle KOBİ'lerin biraraya gelerek toplu proje oluşturmaları sonucu bu krediyi almaları mümkündür.

5.3. Yatırım Teşviki

Hazine Müsteşarlığı, 1995'in sonlarında KOBİ'lere yönelik olarak sağlanan teşvikleri bir tebliğ halinde Resmi Gazete'de yayınlamış bulunmaktadır. Yatırım teşvik kararları başlığı ile yayınlanan bu destekler, yurt dışında mağaza açılmasından, makine alımına kadar farklı alandaki faaliyetleri kapsamaktadır. Öncelikle hizmet yatırımlarının desteklenmesi söz konusudur. Bu destek KOSGEB tarafından onaylanacak yatırımlara fon kaynaklarına kredi verilmesi şeklinde gerçekleştirilecektir. Bu destekten yararlanmak için

¹⁰⁸ Sabah Gazetesi, "KOBİ'lere Devlet Desteği", 14.8.1996, s.7.

beş yıllık hizmet sözleşmesinin yanısıra sabit yatırım tutarının 10 milyar lirayı aşması gerekmektedir. KOBİ'lerin gerçekten deseklenmesi düşünülüyorsa bu yatırım büyüklüğü tutarının aşağıya çekilmesi gerekmektedir¹⁰⁹.

5.4. KOBİ İhracat Kredisi

Yeni ihracat rejimi ile küçük sanayicilerde kolayca ihracat yapabileceklerdir. İhracat rejimi kararındaki en önemli düzenlemelerden birisi de aynı üretim dalındaki küçük ve orta ölçekli firmalara (KOBİ), sektörel dış ticaret şirketi (SDŞ) kurma imkanı sağlamasıdır. SDŞ için, 1-200 arasında işçi istihdam eden, aynı üretim dalında faaliyet gösteren en az 10 KOBİ'nin biraraya gelmesi gerekmektedir. Ayrıca, SDŞ'nin ödenmiş sermayesi ile ihtiyatları toplamının en az 5 milyar olmak üzere anonim şirket şeklinde kurulmuş olması şarttır. 6 Ocak 1996 tarihinde yayımlanan 96/5 sayılı tebliğ; yeterli sayıda firma bulunmadığı takdirde 10 firma olması koşulunu 5 firmaya kadar, 5 milyon dolar ihracat yapılması koşulunu da 2,5 milyar dolara kadar indirmiş bulunmaktadır.¹¹⁰

Yine 1-150 işçi çalıştıran KOBİ'lerin ihracat faaliyetlerinin finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla verilen ikinci kredi ise "hedef pazar ihracat kredisi". Ama bu kez Halk Bankası aracılığıyla dolar veya mark cinsinden kullanırılıyor. Bir firmanın bir defada kullanabileceği maksimum kredi miktarı ise 1 milyon ABD Doları, Eximbank, ilk defa ihracat yapacaklara da kredi kullanıyor. En fazla 5 milyar lira olarak verilen bu kredinin faiz oranı, yüzde 40 olarak uygulanıyor.¹¹¹

¹⁰⁹ **Ekonomist Dergisi**, "Küçük Girişimciye GB...", s.17.

¹¹⁰ **Ekonomik Vizyon**, "Gümrük Birliği'nin Dış Ticaret Rejimine Getirdiği Yenilikler", İzmir Ticaret Odası Dergisi, Sayı: 20, Mart-Nisan 1996, s.62.

¹¹¹ **Ekonomist Dergisi**, "Küçük Girişimciye GB...", s.17.

6. KOBİ'LERİN GÜMRÜK BİRLİĞİ'NDEN OLUMSUZ YÖNDE ETKİLENMEMESİ İÇİN ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER

Türkiye'de faaliyet gösteren, KOBİ'ler Gümrük Birliği'ne geçişle birlikte yoğun bir rekabet ortamına girecektir. Bu rekabet hem AB üyesi ülkelerden, hem EFTA, hem de AB'ye 3.ülkelerden gelerek dolaşımına giren ülke ürünlerinden kaynaklanacaktır.

Küçük ve orta ölçekli sanayi ürünlerinin iç ve dış pazarlarda diğer ülke ürünleriyle rekabet edebilmesi uygun fiyat ve kalitede ürün sunumu ile mümkün olabilecektir. Bu nedenle, Avrupa Birliği'nde KOBİ'ler için alınan tedbirlerin benzerlerinin ülkemizde de hayata geçirilmesi gerekmektedir¹¹².

KOBİ'lere yönelik alınması gereken tedbirleri maddeler halinde belirtecek olursak¹¹³:

-Mevcut KOBİ'lerin verimliliklerinin artırılması için üretim planlaması, modern işletmecilik ve çalışan işgücünün becerilerinin yükseltilmesine yönelik eğitim ve danışmanlık hizmetlerine ağırlık verilmelidir.

-Yeni kurulacak KOBİ'ler optimum ölçekte olmalı, özellikle ihraç şansı olabilecek ve ileri teknolojiye dayalı yatırımlar şeklinde yönlendirilmelidir.

-KOBİ'lerin ürün bazında ihtisaslaşması ve yan sanayii olarak düzenli üretim yapmalarını sağlayacak destek programları uygulanmalıdır.

-Büyük sanayii işletmelerinin kuruluşunda kaliteden fedakarlık yapılmaksızın maliyetlerin düşürülmesine yönelik olarak yaygın ve esnek üretim modeli özendirilmeli.

-İç ve dış pazar araştırması yapılmalı ve uluslararası norm ve standartlar ile dış pazar beklentilerini karşılayacak kalite seviyesi ve rekabet fiyatlarının oluşturulması için gerekli tedbirler alınmalıdır.

¹¹² Ayşe EGE-Şule EĞİTİM-Ufuk ACAR. **Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği ve Küçük ve Orta Boy İşletmeler**, KOSGEB Yayınları, Cilt: 6, Sayı: 16, 1995, s.39.

¹¹³ Rıdvan KARLUK. **Avrupa Birliği ve Türkiye**, (Eskişehir: 1994), s.369.

-KOBİ'lerin yabancı firmalar ile görüşmeleri teşvik edilmeli ve ortak yatırım, teknoloji transferi, temsilcilik ilişkilerinin oluşturulması sağlanmalıdır.

-Dış pazarda talep edilen ürünler bazında araştırma yapılarak KOBİ'lerin bunları üretmeye yönlendirilmesi gerçekleştirilmeli ve böylece ürün çeşitlendirilmesi ve atıl kapasitenin kullanılmasına ortam yaratılmalıdır.

-İhracata yönelik üretimler için destekleyici ve teşvik edici önlemler alınmalıdır.

-AB tarafından proje paketleri şeklinde yürütülen dış ticaretin artırılması, ortak yatırım ve bilgi ile teknoloji değişim programlarına Türk firmalarının etkin katılımı sağlanmalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tüm ülke ekonomilerinde çok önemli yeri ve ağırlığı olan KOBİ'ler özellikle 1970'li yıllardan sonra ekonomi politikalarının ağırlık merkezini oluşturmuşlardır. Günümüzde de bu ağırlık, artarak devam etmektedir.

Gelişmiş ülkeler küçük ve orta ölçekli işletmelerin önemini çok önceden farkederek bugünkü ekonomik düzeylerine ulaşmışlardır. Oysa geliştirmekte olan ülkeler Türkiye örneğinde olduğu gibi KOBİ'lerin önemi ancak son yıllarda kavranabilmiştir.

Türkiye, Gümrük Birliği'ne yüksek enflasyon, KİT zararları, bütçe açıkları, iç borçlanma, döviz kuru gibi yapısal sorunlarla birlikte girmiştir. Bu sorunların kısa zamanda çözülmesi gerekmektedir. Çözülememesi halinde Türkiye, Avrupa Birliği ülkeleri için sadece tüketici pazarı konumunda kalacaktır.

Türkiye'deki işletmelerin önemli bir bölümünü oluşturan KOBİ'ler ülke ekonomik yapısı içinde önemli yer tutmaktadır. Ekonomiye canlılık kazandırmak, istihdam sağlama, yeni iş imkanları yaratma, esnek yapıları ile yenilikleri teşvik etme, bölgesel kalkınmayı hızlandırmak gibi üstünlükleri vardır.

Bilindiği üzere, Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girişi ülkenin ekonomik ve sosyal dokusunun uluslararası boyutta etkilenmesini beraberinde getirmektedir. Bu etki ise en fazla KOBİ'lerde kendini hissettirmektedir.

Gümrük Birliği'ne girilmiş olmakla birlikte birçoğ konudaki bilgi eksikliği KOBİ'lerin önündeki engellerin başında gelmektedir. Avrupa ile Gümrük Birliği'ne uyum çalışmalarına yönelik olarak KOBİ'ler bilgilendirilmediğinden, kapsamlı bir Gümrük Birliği uygulanması benimsendiği halde, bunun getireceği yükümlölükler ve zorluklar KOBİ'lere açıklanmamıştır.

Gümrük Birliği'nin KOBİ'ler üzerinde ‐olumlu‐ ya da ‐olumsuz‐ etki yaratacağını net bir şekilde söylemek mümkün değildir. Zira KOBİ'ler kendi içlerinde faaliyette buldukları sektörlere göre değişen niteliklere sahiptir. Bu nedenle Gümrük Birliği'nin bazı sektörlerde faaliyet gösteren KOBİ'lere olumlu etkisi, bazı sektörlerde faaliyet gösteren KOBİ'lere ise olumsuz etkisinin olması olasıdır.

Türkiye'de otuzdan fazla KOBİ tanımı bulunmaktadır. Her kurum kendi amaçları doğrultusunda KOBİ tanımı yapmıştır. KOBİ konusunda oluşturulacak bir ulusal politika sözkonusu olacaksa öncelikle ‐tanım‐la ilgili sorunun çözümlenmesi gerekmektedir. Tanım konusundaki farklılıklar, KOBİ sayısını da etkilemektedir. Net bir tanım sözkonusu olmadığından faaliyet gösteren KOBİ sayısına ilişkin değerlendirmeler bir milyona hatta dört milyona kadar ulaşan büyüklükler sergilemektedir.

Gümrük Birliği'ne girişimizin üzerinden 10 aya yakın bir süre geçmesine rağmen Avrupa Birliği bu çerçeve içerisinde Türk KOBİ'lerinin uğrayacağı zararları maddi ve teknoloji açıdan karşılama ile ilgili herhangi bir girişimde bulunmamıştır. Bu arada Türkiye'nin de desteğe değer bulunabilecek proje üretiminde yetersiz kaldığını vurgulamakta yarar görölmektedir.

Türkiye'de gerek Devlet ve gerekse özel sektörün teknolojik gelişmeleri takip edebilmek için AR-GE faaliyetlerine ayırabileceği kaynaklar çok kısıtlıdır. Bu nedenle de teknolojik gelişme yeterince sağlanamamaktadır.

Türk KOBİ'lerinin ayakta kalabilme şansı ürettikleri mal ve hizmetlerin kalite, standart ve fiyat bakımından üstünlüğü ile doğru orantılıdır. Gelişmiş ülkelerin, gelişmiş teknolojilerle destekli işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetlerle rekabet için gerekli olan birinci şart gelişmiş teknolojidir. Bu gelişmiş teknolojiyi uygulayabilecek olan da insangücüdür. Bugün için Türkiye'deki KOBİ'lerin Avrupa Birliği ile rekabet edebilecek düzeyde olduğu, bu nedenle söylenemez. AB'de KOBİ'lere kapsamlı teşvikler uygulanmaktadır. Bu işletmelere istihdamı artırmak, teknoloji geliştirme ve yatırım yapmak için düşük faizli yatırım kredileri ve sübvansiyonlar verilmektedir. Türkiye, Gümrük Birliği çerçevesinde aynı teşvik sistemini KOBİ'lere uygulamalıdır. Bu konuda yapılması gereken KOBİ'lere uygulanacak teşvikler için finansman kaynağının bulunmasıdır. Avrupa Birliği'nden alınacak mali yardımların bir kısmı ve özelleştirmeden elde edilecek mali kaynakların bir kısmı KOBİ'lerin yapacağı teknolojiyi geliştirme yatırımlarına tahsis edilmelidir.

Malların serbest dolaşımı ile sınırlı olan Gümrük Birliği'nde "standartlar ve kalite" kavramları büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle; KOBİ'lerin ürünlerini Avrupa Birliği'nde pazarlayabilmeleri için uygulamaya geçilmiş bulunan ve zorunlu kılınan CE markası alımlarını sağlayacak kurumsal altyapıların bir an önce kurulması gerekmektedir.

KOBİ'lere destek vermek için kurulan KOSGEB ve diğer kuruluşlar kaynak ve donanım açısından gereken destekleri sağlamakta yetersiz kalmaktadır. Bunların yeniden yapılanması zorunludur.

Gerek iç ve gerekse dış rekabet ortamında ayakta kalabilmek için KOBİ'ler mevcut imalat tekniklerinde değişikliğe gitmek zorunda kalacaklardır. KOBİ'lerin başarılı olması bugün artık yenilikçi davranmalarına, yenilikleri takip etmelerine bağlıdır. Bunun yolu, pazar ihtiyaçlarını vaktinde

farkedebilmek, teknik gelişmelere hızla ayak uydurabilmek, mevcut ürünler üzerinde daha çabuk değişiklikler yapabilmekten geçmektedir.

Bütün bu sebeplerle, KOBİ'ler geleneksel çalışma alışkanlıklarından ve yönetim biçimlerinden vazgeçerek yeni teknolojilere yönelik yeniden yapılanma sürecine girmek durumundadır.

KOBİ'lerin istihdama, üretime, yatırıma yaptıkları katkı ile aldığı krediler arasında büyük dengesizlikler vardır. Ülkemizde KOBİ'lere finansal destek sağlayan en önemli kuruluş Halk Bankası'dır. Ancak hizmet verilen sektörün çok geniş, buna karşın Banka'nın kaynaklarının sınırlı olması nedeniyle bu kaynaktan sağlanan kredi miktarı işletme sahiplerinin gereksinimini karşılayamamaktadır.

Gelişmiş ülkelerde KOBİ'lere kredi sağlayan tek bir kuruluş bulunmamaktadır. Ülkemizde de diğer ülkelerde olduğu gibi ticari bankaların bu kesime düşük faizli, uzun vadeli kredi vermesi için gerekli düzenlemelerin yapılması gereklidir. Türkiye'de toplam kredi hacmi içinde KOBİ'lere ayrılan kredi payı da artırılmalıdır.

KOBİ'lerin rekabetçi ortamda gerçek anlamda yer alabilmeleri için yeni finansal desteklere ve finansal danışmanlık hizmetlerine gereksinimleri bulunmaktadır. Aksi halde Türk KOBİ'leri gelişmiş ülkelerdeki KOBİ'lerle rekabet edemeyeceklerdir.

KAYNAKÇA

- AKDEMİR Ali : **AT İşletmeleriyle Bütünleşmede Teknolojinin Stratejik Yöntemi**, Eskişehir, 1992.
- ALTINTAŞ Mustafa : **Ekonomik Bütünleşmeler Gümrük Birliği ve Türkiye KOBİ'ler Açısından Yaklaşım**, KOSGEB, Haziran 1995.
- ALGAN Neşe : **Küçük ve Orta Ölçekli (KOBİ) Sanayi İşletmelerinde Etkinlik Verimlilik ve Kârlılık Açısından Bir Değerleme**, MPM, 1994.
- ALPUGAN Oktay : **Küçük İşletmeler, Kavramı Kuruluşu ve Yönetimi**, Trabzon, 1988.
- ASOMEDYA : **Gümrük Birliği'nde KOBİ'ler**, Ocak 1996.
- BAĞRIACIK Atilla : **Dışa Açılma Sürecinde Küçük ve Orta Boy Firmalar**, İstanbul, 1989.
- BAYKAL Olcay-
PAZARCIK Orhan-
GÜLMEZ İlyas : **Küçük Sanayinin Yeri Önemi ve Pazarlama Uygulamaları**, MPM, Ankara, 1985.

- BULMUŞ İsmail-
OKTAY Ertan-
TÖRÜNER Mete : **Küçük Sanayi İşletmelerimizin Konumu Önemi ve AT'a Girerken Karşılaşılabilecek Sorunlar ile Çözüm Yolları**, Ankara: MPM Yayınları 1990.
- CAN Halil-
TUNCER Doğan-
DOĞAN Yaşar : **Genel İşletmecilik Bilgileri**, Adım Yayıncılık, 1991.
- CEMALCILAR İlhan-
BAYAR Doğan-
AŞKUN İnal C.-
ÖZ-ALP Şan : **İşletmecilik Bilgisi**, Eskişehir, 1989.
- CEYLAN Ali : **Küçük İşletmelerin Finansal Yönetimi ve Bursa Bölgesi'nde Bir Uygulama**, Bursa, BİTİA Yayını 1982.
- CONKAR Kemalettin : **Kalkınmanın Gerçekleştirilmesinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Önemi ve Sözkonusu İşletmelerin Büyük İşletmelere Dönüştürülmesine Yönelik Bazı Kamusal Destekler**, A.Ü. Afyon İİBF Yıllığı, 1990.
- DPT : **Küçük Sanayi VI.Beş Yıllık Kalkınma Planı Ö.İ.K. Raporu**, Ankara 1989.
- Dünya Gazetesi : “KOBİ'ler Kimlik Arayışında”, 9 Şubat 1996.

Dünya Gazetesi : “Emlakbank’tan KOBİ’lere Destek” 2 Mayıs 1996.

→ Dünya Gazetesi : “AB Bürokrasiyi Azaltmaya Çalışıyor” 26 Temmuz 1996.

Dünya Gazetesi : “AR-GE Yardımı 2 Milyon Doları Buldu” 9 Ağustos 1996.

EGE Ayşe-UFUK Acar : **Avrupa Topluluğu ile Gümrük Birliği Kapsamında Küçük ve Orta Boy İşletmeler,** KOSGEB, Aralık 1993.

* EGE Ayşe-
— EĞİTİM Şule-
ACAR Ufuk : **Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği ve Küçük ve Orta Boy İşletmeler,** KOSGEB Yayını Cilt: 6, Sayı:16, 1995.

→ Ekonomik Trend : “Küçük İşletmeler Acil Destek Bekliyor” 23 Haziran 1996.

Ekonomik Trend : “Küçük İşletmelere Kredi Olanakları” 28 Temmuz 1996.

Ekonomik Vizyon : “Gümrük Birliği’nin Dış Ticaret Rejimine Getirdiği Yenilikler”, Sayı: 20, Mart-Nisan 1996.

* Ekonomist : “Küçük Girişimciye Gümrük Birliği Desteği Geliyor”, 21 Ocak 1996.

- Ekonomist : “CE İşareti Nedir?” 25 Şubat 1996.
- İKV : **AET’de Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler ve Türkiye**, Mayıs 1988.
- İKV : “Avrupa Birliği’nde KOBİ’lere Sağlanan Destekler”, Sayı: 128, 1995.
- İSO : **Gümrük Birliği’nin İmalat Sanayi Sektörü Üzerine Etkileri.**
- KARALAR Rıdvan : **İşletme Temel Bilgiler-İşlevler**, Eskişehir, 1995.
- KARATAŞ Süleyman : **Sanayileşme Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler**, İstanbul: Veli Yayınları, 1991.
- KARLUK Rıdvan : **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Eskişehir 1994.
- KOPARAL Tenay : **Türkiye’nin Kalkınmasında Küçük Sanayinin Önemi ve AT’a Girerken Karşılaşılabilecek Sorunlar ile Çözüm Yolları**, Ankara, MPM Yayınları, 1990.
- KOSGEB : **Sanayicinin Sesi** “Avrupa Topluluğu’nda Küçük-Orta Ölçekli İşletmelerin Durumu ve Geleceği”, Sayı: 1, 1991.
- KOSGEB : **AB Bülteni**, Sayı: 1, Kasım 1995.
- MÜFTÜOĞLU Rıza : **Küreselleşme ve Türkiye**, Ankara, 1995.

- ÖZ-ALP Şan : **Küçük İşletmeler**, Eskişehir EİTİA Yayını, 1971.
- ÖZDEMİR Mahmut : “Türkiye’de Orta ve Küçük İşletmelerin Sorunları”
Türkiye İktisat Dergisi, Sayı: 7, Mart 1990.
- Sabah Gazetesi : **KOBİ’lere Devlet Desteği**, 14 Ağustos 1996.
- SARIASLAN Halil : **Orta ve Küçük Ölçekli İşletmelerin Finansal Sorunları Çözüm İçin Finansal Paket Önerisi**, TOBB, 1994.
- ŞAHİN Mustafa : “7.Beş Yıllık Kalkınma Planında KOBİ’lere Büyük Destek” **TOSYÖV Dergisi**, Temmuz-Ağustos 1995.
- TOBB : **Orta ve Küçük İşletmeler Kurulu Raporu**, Ankara, 1993.
- T.C. Maliye Bakanlığı 1995 Yıllık Ekonomik Rapor.
- TÜZÜN Sezgin-
TÜZÜN Gürel : **Türkiye Sanayisinde Küçük Üretimi Hazırlayanlar**, İstanbul Türkiye Sosyal Ekonomik Araştırma Vakfı.
- ULUGAY Osman : **KOBİ-VİZYON**, **Milliyet Gazetesi**, 5 Temmuz 1996.
- ULUGAY Osman : **KOBİ-VİZYON**, **Milliyet Gazetesi**, 19 Temmuz 1996.

ULUGAY Osman : KOBİ-VİZYON, **Milliyet Gazetesi**, 26 Temmuz 1996.

→ ULUGAY Osman : KOBİ-VİZYON, **Milliyet Gazetesi**, 23 Ağustos 1996.

Vitrin : KOSGEB ve Hizmetleri, Sayı: 104, 1996.